UNIVERSITAS TARTUENSIS
Tartu ülikooli ajakiri

NOVEMBER 2015 NR 10 (2443)

TARTU ÜLIKOOL

VALDKONDLIK KOOSTÖÖ LOOB ÜHTSEMA ÜLIKOOLI

KUIDAS SAAB MUUTA INIMESTE HARJUMUSI?

MAAPINNA TÕUS JA LANGUS ANNAVAD OLULIST TEAVET

17. NOVEMBRIL ON RAHVUSVAHELINE ÜLIÕPILASPÄEV

Kivisse raiutud tähtaeg

FOTO: ANDRES TENNUS

MERILYN SÄDE
UT toimetaja

Ajakirjanduses nagu elus üldiselt on väga oluline, et inimene täidaks antud lubadusi. Tähtaegadest kinnipidamine peaks igaühele meist tuttav olema kas või kooliajast. Hoolimata sellest püütakse tähtaega nii mõnigi kord väänata.

Tähtaeg ei kõla eesti keeles nii hirmutavalt või kõikumatult kui ingliskeelne *deadline*. Võib-olla sellepärast ei tundugi meile, et tähtaeg oleks midagi, mida tuleks sada protsenti arvestada. Võib-olla ei taheta sel põhjusel oma lubadusest kinni pidada. Kooliajast meenub, mida tegi õpetaja siis, kui kodutöö polnud õigeks ajaks valmis: õpilane sai noomida või halva hinde, aga vahel ka võimaluse töö järele teha.

Seda võimalust ajakirjanduses ei ole. Kui tähtaeg on ületatud, ei ole enam hiljem võimalik trükikotta helistada ja öelda: «Oi, me saadaksime selle tühjale leheküljele mõeldud teksti nüüd!». Ajakirjanduses on tähtajad ületamatud ja kivisse raiutud, sest trükikoda ei oota, ent lugejadki ei kiida heaks hilinenud või hoopis mingil muul päeval ilmunud väljaannet. Hoolimatu käitumine ei ole lihtsalt vabandatav ning toimetus ei saa seda endale lubada.

Ajakirjanik, kes ei kirjuta lugusid õigeks ajaks valmis, ei tee tööd hästi. Et lugu on suurepärane ja võib olla auhinda väärt, ei tähenda midagi, kui see ei ole õigeks ajaks toimetusse jõudnud. Ükski toimetus ei saa riskida sellega, et lubatud kirjutise asemel laiutaks keset ajakirja või ajalehte tühi valge leht. Peale lugejate altvedamise on see ka raharaiskamine ja võimaluste tuulde loopimine.

Seetõttu ütleski õppejõud Priit Pullerits bakalaureuseõppe ajakirjandustudengitele, et kui kell saab 8.15, keerab ta auditooriumi ukse lukku ega lase enam kedagi sisse. Kokkulepe on kokkulepe, tähtaeg on tähtaeg ning igaüks teab, mis kell ta peab kohal olema. Hilinemine on taunitav. Hilinemine tähendab, et tööd pole hästi tehtud, et kokkuleppeid on murtud ja teist osapoolt on alt veetud.

Kuid miks sellest üldse kirjutada? Seepärast, et olen hiljuti kokku puutunud mitme olukorraga, kus inimesed unustavad tähtaja tähenduse. Seesugune käitumine tekitab aga omakorda doominoefekti, millel ei pruugi alati olla positiivne tagajärg.

Elus on muugagi nii – kui polda õigel ajal rongijaamas, siis ei jõuta rongile. Kui koosolekule ei jõuta õigeks ajaks, ei korrata seepärast juttu üle ja oluline teave võib saamata jääda. Palju on seesuguseid näiteid, kus lubadustest või kokkulepetest kinni ei peeta ja seetõttu kaotavad kõik osapooled. Nii mõnigi kord võib tähtaja ületamisel või kokkuleppe rikkumisel olla aga korvamatu tagajärg.

UNIVERSITAS TARTUENSIS
Tartu ülikooli ajakiri

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaž 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Aadress: Ülikooli 18-102, Tartu 50090; telefon: 737 5686, 5802 8827; e-post: ajakiri@ut.ee; koduleht: www.ajakiri.ut.ee.

Vastutav väljaandja: Illari Lään; **peatoimetaja:** Merilyn Merisalu; **toimetaja:** Merilyn Säde, **teabetoimetajad:** Kady Sõstar ja Gea Kääpa; **keeletoimetajad:** Mari Mets ja Lydia Raadik; **fotograaf:** Andres Tennus; **küljendaja:** Mark Šandali; **trükk:** Ecoprint. • Kõik Universitas Tartuensises avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetus lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisele. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegium:** Maaja Vadi (esinaine), Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Egert Puhm.

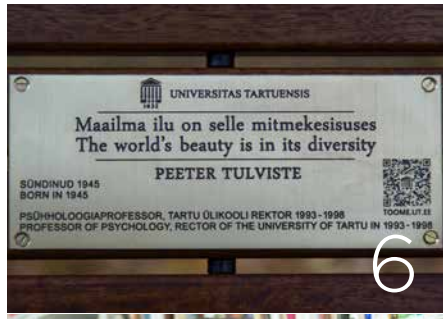

6 **UUDIS** Toomemägi sai endise rektori Peeter Tulviste juubelil esimese heade mõtete pingi.

11 **KOLUMN** Jüri Sepp kirjutab ülikoolisisese rahastamise põhimõtetest.

12 **PERSOON** Eesti ja võrdleva rahvaluule doktorant Margaret Lyngdoh uurib libatiigriks muundumist.

16 **AKTUAALNE** Ainult kampaaniatest ja veenmisest ei piisa, et inimeste käitumist päriselt muuta.

19 **AKTUAALNE** Valdkondade dekaanid loodavad, et uus struktuur aitab teha paremat koostööd.

24 **INTERVJUU** Eelmise aasta parima konverentsi korraldaja rõhutab pisiasjade tähtsust.

28 **TUDENGID** Mida küsisid üliõpilased minister Jürgen Ligilt ja arvavad stereotüüpide rõhutamisest?

32 **ETTEVÕTLUS** Maa vajumise ja tõusmise jälgimine aitab luua ohutuma elukeskkonna.

35 **VÄITEKIRI** Püüdlik desovetiseerimine on jätnud palju kunsti väärilise tähelepanuta.

38 **VILISTLANE** Maarika Traat armastab rändamist ja koju tagasi jõudmist.

41 **REISIKIRI** Intrigeerivast Itaaliast leiab nii vabaduse kui ka küsimärgid ilma küsimusteta.

44 **ESSEE** Jaak Vilo kirjutab digitaalse võrgustunud majanduse tippkeskuse vajalikkusest.

46 **AJALUGU** Rahvusvaheline üliõpilaspäev – mis see veel on?

49 järelhüüded, kaitsmised, stipendiumid, teated, tunnustused, õnnitlused

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 4. detsembril 2015.

roheline trükis
Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükivärvidega. ©Ecoprint

Tartu ülikooli külastasid Iraani tippdiplomaadid

Oktoobri keskel külastasid Tartu ülikooli orientalistikakeskust Kambiz Jalali (Iraani suursaadik Helsingis) ning tema nõunikud Ali-Akbar Nazari Marand ja Aboulghasem Vafaei. See on alates 1994. aastast esimene kord, kui TÜ-d külastavad Iraani tippdiplomaadid.

Suursaadik soovis tutvuda Eesti tudengi- ja kultuuripealinnaga ning arutada koostööplaane TÜ orientalistikakeskusega. Diplomaadid kohtusid teiste seas usuteaduskonna emeriitprofessor Kalle Kasemaaga, kes on islami filosoofia ja pärsia kirjanduse asjatundja Tartu ülikoolis.

Samuti saadi kokku Tartus õppivate Iraani välistudengitega. Jalali hindas kõrgelt üliõpilaste korraldatud Iraani uusaastapidustusi, mida selle aasta märtsis peeti Tartus esimest korda. Suursaadiku sõnul aitavad sellised sündmused tutvustada pika ajalooga Iraani mitmekesiseid tavasid ja ka praegust kultuuri.

FOTO: ERAKOGU

IRAANI SUURSAADIK JA PEETER ESPAK USUTEADUSKONNAS.

Orientalistikakeskuse tegevust ja raamatukogu tutvustas külalistele võrdleva usundiloo vanemteadur Peeter Espak, kes on Lähis-Ida vanade kultuuride kohta palju artikleid kirjutanud. Kohtuti ka pärsia kursuse parimate tudengitega.

Suursaadikule avaldas Iraani kultuuri ja pärsia keele õpetamine Tartu ülikoolis nii palju muljet, et ta soovis orientalistikakeskuse raamatukogule kinkida raamatuid, et üliõpilastel oleks rohkem õppimisvõimalusi ning enam allikaid ka teadustööde jaoks.

Järgmise aasta aprillis toimub Tartu ülikoolis Baltimaade Aasia-uuringute alliansi teine konverents, kuhu oodatakse Aasia teadlasi ja orientaliste nii Balti riikide ülikoolidest kui ka mujalt. Jalali tegi ettepaneku, et koostöö suurendamiseks võiks konverentsile kaasata ka Iraani õpetlasi, kes Eesti selle valdkonna teadlaste jaoks põnevaid avastusi ja teemasid jagada saaksid. ●

Oxfordi professori loeng Tartus

9. novembril peab Ryszard Kapuściński arenguloengute sarjas TÜ peahoone aulas Oxfordi professor Mark Graham loengu «E-ühiskond ja e-kodanikud: tehnoloogiasiirdest inimmõjuvõimu ja -arenguni».

Infotehnoloogia sektor on väga kiiresti arenenud, praeguses digitaalses maailmas veedab ligi kolm miljardit inimest aega ühises internetis. See võrgustik annab teoorias võimaluse ülisuureks suhtlusplatvormiks ja inimeste kaasamiseks.

Mark Grahami loeng tõstatab küsimuse, miks seda võimalust ei ole siiani kasutatud. Parem ühendus on vajalik, aga mitte piisav selleks, et digitaalse teadmuse loomises osaleks rohkem inimesi. Maailmas on mitmeid äärealasid, kus inimesed on alles digivõimalusi avastamas. Mitmel pool piiravad neid ühiskondlikud, majanduslikud või poliitilised erinevused.

Pärast loengut toimuval arutelul mõtestatakse Eesti kogemust arenguabi andmisel e-lahenduste valdkonna teadmiste puhul.

Loengusari «Kapuscinski Lectures» on inspireeritud maailmakuulsast Poola kirjanikust, reporterist ja luuletajast Ryszard Kapuścińskist. Varem on sama sarja loengud Tartus toimunud 2009. ja 2012. aastal. ●

TÜ mäluasutused tähistavad akadeemilise pärandi päeva

18. novembril tähistatakse Euroopa akadeemilise pärandi võrgustiku Universeum algatusel akadeemilise pärandi päeva, mil toimub mitmesuguseid teemakohaseid sündmusi ja tegevusi üle Euroopa.

Sel aastal möödub sada aastat TÜ varade evakueerimisest Venemaale I maailmasõja ajal. Seepärast ongi tänavune akadeemilise pärandi päev Tartus pühendatud sellele, mis seondub tolle evakueerimisega.

«Üldiselt teavad eestlased, et Venemaale viidi ülikooli kunstiväärtused, mis sinna jäidki. Vähem ollakse kuulnud, et lisaks kunstile oli evakueeritud asjade hulgas veel teadusaparatuuri, ülikooli geoloogia- ja zooloogiamuuseumi kogusid, ülikooli raamatukogu varasid jpm,» rääkis TÜ muuseumi programmijuht Urmet Paloveer.

Paloveeri sõnul ei tea paljud ka seda, et suur osa äraviidud asjadest toodi vastavalt Tartu rahulepingule pärast Vabadussõda Venemaalt siiski tagasi. Kuigi I maailmasõja aegne ülikooli varade evakueerimine on ilmselt kõige tuntum, pole see ainus taoline juhtum.

«Viidi ju Põhjasõja ajal pärast ülikooli sulgemist toonased varad Rootsi ja ka II maailmasõja ajal olid kastid pakitud ning valmis Saksamaa poole liikuma,» tõi Paloveer näiteks. Seda kõike tänavusel akadeemilise pärandi päeval tutvustataksegi.

Sel aastal leiab kavast mitmeid sündmusi alates 14. novembrist.

FOTO: TÜ MUUSEUM

TARTU ÜLIKOOLI EVAKUEERIMINE. ÕNNISTAMINE TARTU RAUDTEEJAAMAS

14. novembril kell 13 saab Tartu raudteejaamas näha evakueerimisega seotud haruldasi esemeid, mis sajand tagasi alustasid raudteed mööda teekonda Venemaale, vaadata fotosid ning kuulda huvitavaid juhtumeid ja mälestusi nii evakueerimisest kui ka re-evakueerimisest. Meeleolu loob ajastule omane puhkpillimuusika.

17. novembril algab kell 18.15 Tartu tähetornis tähetorni juhataja Janet Laidla astronoomialoeng «Tartu tähetorn ja I maailmasõda». Kuni 22. novembrini saab tähetornis näha püsiväljapanekus olevaid Venemaale evakueeritud ja re-evakueeritud esemeid, millel juures ka vastavasisuline märge.

18. novembril kell 17 loetakse TÜ kunstimuuseumis kunstikolmapäeva raames toimuval mälestusteõhtul ette kunstimuuseumi endise juhataja Anu Laansalu mälestusi koostöö alustamisest Voroneži ülikooliga. Evakueeritud kunstivarade publitseerimisest räägib Madis Järv. Et Voroneži jäid evakueerimata kunstimuuseumi muumiad, lõpetab kunstikolmapäeva dokumentaalfilm «Iidne Egiptus: elu ja surm Kuningate orus».

TÜ loodusmuuseumis tutvustab kuraator Inge Kukk 18. novembril kell 17.15 näitust «Loodusteaduste hoone 100». Sellele järgneb kell 17.30 ekskursioon geoloogia- ja zooloogiahoidlatesse.

Kõik akadeemilise pärandi päevaga seotud sündmused on tasuta. Üritusi korraldavad Tartu ülikooli muuseum, TÜ loodusmuuseum ja botaanikaaed ning ülikooli raamatukogu. ●

METEOBS peab 150. aastapäeva

Tänapäevani kestvatele pidevatele vaatlustele Tartus pani aluse Tartu ülikooli füüsikakateedri juhataja Arthur Joachim Oettingen, kes alustas 1865. aasta 2. detsembril oma majas meteoroloogilisi vaatlusi.

Tänavu möödub Tartu ülikooli meteoroloogia observatooriumi (METOBS) asutamisest ja pidevate organiseeritud meteoroloogiliste mõõtmiste algusest Eestis seega 150 aastat. Algusest peale tehti lisaks standardsetele põhivaatlustele ka spetsiaalseid mõõtmisi ja uurimisi.

Detsembri alguses korraldavad TÜ füüsika instituudi atmosfääri- ja keskkonnafüüsika laborid ja geograafia osakonnad, Tartu observatoorium ning keskkonnaagentuur Tartus ja Tõraveres mitmed sündmused, millega aastapäeva tähistada.

2. detsembril kell 11 algab Tiigi seltsimajas ajalookonverents «METOBS 150», kus saab hea ülevaate observatooriumi ajaloost. Muuhulgas räägivad esinejad von Oettingeni elukäigust ja uuringutest, eri observatooriumidest ja nende jaamade asukohtade muutustest viimase 150 aasta jooksul ning ka Eesti meteoroloogilise digitaalse andmebaasi kujunemisest.

Kell 15 esitletakse samas TÜ ilmade observatooriumi 150. aastapäeva marki ning toimub jalutuskäik METEOBS-iga seotud paikades Tartus. Konverentsi lõpetab pidulik õhtusöök Ülikooli kohvikus.

3. detsembril toimub Tõraveres Tartu observatooriumi saalis Eesti geofüüsika konverents, mis toob kokku Eesti ilmateadlased, kes on jätkanud ilmavaatlusi tänaseni.

Teaduskonverentsi eesmärk on uuendada kontakte meteoroloogia, klimatoloogia, hüdroloogia, atmosfääri- ja merefüüsika teadusharude esindajate vahel, anda ülevaade nende teaduste hetkeseisust ning päevakohastest probleemidest Eestis, samuti pakkuda noortele uurijatele võimalust oma teadustulemusi tutvustada.

Aastatel 1925–1940 oli METEOBS Eesti hüdrometeoroloogia keskasutus, kus hallati jaamade võrku, koostati ilmaprognoose ning tehti rahvusvahelisel tasemel ilmastiku- ja kliimauuringuid. Sellest on välja kasvanud olulisemad meteoroloogia, klimatoloogia ja hüdroloogiaga tegelevad asutused. ●

FOTO: ANDRES TENNUS

28. oktoobril avati Toomemäel Tartu ülikooli *rector emeritus* Peeter Tulviste nimeline pink, mis on esimene sarjast «Heade mõtete pingid Toomemäele». Esimese omalaadse pingi avamise ja aktusega, kus Tulvistele anti üle ka kaitseliidu kõrgeim teenetemärk – Valgetähe I klassi rist – tähistati akadeemiku 70. sünnipäeva.

Toomemäele on plaanis tuua ligi 30 heade mõtete pinki, mis kannavad mõtteid Tartu teadlastelt ja kultuuritegelastelt, kes on kujundanud Tartu heade mõtete linna. Omalaadsete sümboolsete mälestusmärkide nimetamisel peetakse silmas isiku panust Eesti kultuuri- ja teadusloosse. Peeter Tulviste pälvis sel aastal Tartu linna aukodaniku tiitli. ●

FOTO: KRISTI HENNO

Ilmus raamat immunoloogiast

26. oktoobril esitleti Tartu ülikooli Biomeedikumis uut immunoloogiaõpikut, mis täidab nii mõnedki lüngad vastavas eestikeelses erialakirjanduses.

TÜ arstiteaduskonna immunoloogide uus kõrgkooliõpik annab ülevaate baasimmunoloogia praegustest seisukohtadest ja nende teadmiste rakendamisest tänapäeva meditsiinis.

«Immunoloogia on viimastel aastakümnetel läbi teinud muljetavaldava arengu. Avardunud on senised teadmised, aga ka nende rakendused erinevates valdkondades,» kirjeldasid autorid professor Raivo Uibo, vanemteadur Kalle Kisand, professor Pärt Peterson ja vanemassistent Koit Reimand immunoloogia kõrgkooliõpiku olulisust.

Tänapäeva meditsiinis on kasutusel märkimisväärne hulk immunoloogilisi diagnostilisi, ravi- ja profülaktilisi meetodeid, mille hulk suureneb tempokalt. Teoreetilised teadmised on nende hinnangul vältimatu eeldus, et immunoloogia tulevikuvõimalustes paremini orienteeruda.

Õpikusse on kokku kogutud olulisemad teemad, mis käsitlevad immuunsüsteemi kujunemist ja toimimist, ning ka need, mis kirjeldavad inimese immuunsüsteemi talitlust ja sellega seotud tähtsamaid haigusi. Õpiku kasutust soodustab tähtsamate eestikeelsete immunoloogiaalaste mõistete peatükk koos ingliskeelsete vastetega.

TÜ immunoloogide õpik on täiendus SA Archimedese toetatud eestikeelsetele algupärastele kõrgkooliõpikutele. See sobib eeskätt arstiteaduse ja stomatoloogia üliõpilastele, kuid on hea abivahend ka farmaatsia, biomeditsiini ja bioloogia üliõpilastele ning erinevate erialade arstidele.

Õpiku autorid on tunnustatud immunoloogid, kes töötavad Tartu ülikooli arstiteaduskonnas ja on aastaid õpetanud immunoloogiat arstiteaduse, stomatoloogia, farmaatsia ja biomeditsiini erialade üliõpilastele, samuti erialastes doktorikoolides ja arstide täienduskursustel. ●

FOTO: ALDO LUUD / ÕHTULEHT / SCANPIX

Praxist valiti juhtima Kersti Kaljulaid

Kaljulaid on olnud enam kui kümme aastat Euroopa kontrollikoja liige. Praxise juhi ametisse astub ta pärast kontrollikoja volituse lõppu järgmise aasta maikuus. Seni täidavad juhataja ülesandeid juhatuse teised liikmed.

«Praxist võib oma sõltumatuselt võrrelda Maailma terviseorganisatsiooni või Maailmapangaga, kuid ta on Eesti asjus pädevam,» märkis Kaljulaid ja lisas, et mõttekoja edasine areng peab põhinema organisatsiooni juba loodud tugevustel.

Sihtasutus poliitikauuringute keskus Praxis on kodanikualgatuslik, sõltumatu ja avalikes huvides tegutsev mõttekoda. Praxis loodi 2000. aastal ning on nüüdseks arenenud Kesk- ja Ida-Euroopa üheks suurimaks sotsiaal-majanduslike teemade mõttekojaks. ●

Uus näitus Physicumis

2. novembril avati Physicumi galeriis Fideelia-Signe Rootsi fotonäitus «Värvilised aktid».

TÜ maalieriala vilistlane Fideelia-Signe Roots on lõpetanud ka Eesti kunstiakadeemia interdistsiplinaarsete kunstide magistrantuuri ning õpib alates 2013. aastast EKA doktorantuuris. Tema huvidering on seotud soouurimuse ja naisliikumisega.

«Ajaloos on loodusega seostatud pigem naist kui meest. Aeg on edasi läinud ning aina sagedamini on naisfotograafi objektiivi ees meesakt. Kunstinäitustel ei üllata meesakt enam kedagi, kuivõrd aga ollakse harjunud nägema alasti meest kontori- või õppehoone seinal?» arutles Roots.

Aktifotod meestest looduses on osa Rootsi 2009. aasta septembris Draakoni galeriis toimunud isikunäitusest «Mehe tee». ●

OTSID KOHTA?
KUS KORRALDADA REBASTE RISTIMIST, KURSUSEÕHTUT VÕI SÜNNIPÄEVAPIDU

TULE TARTU ÜLIÕPILASMAJJA!

PEOSAAL (kuni 100 inimest)
üliõpilasürituste korraldamiseks
BAARIRUUM (kuni 35 inimest)
kursuseõhtute, sünnipäevade korraldamiseks
TREENINGSAAL (165 m²)
tantsutreeningute, aeroobika- ja võimlemistundide läbiviimiseks
KONVERENTSISAAL (kuni 35 inimest)

Lisainfo: Tartu Üliõpilasmaja, Kalevi 24
www.tym.ee, tym@ut.ee
tel 7 302 400

Selgusid akadeemiliste töötajate esindajad valdkonna nõukogudes

Oktoobri lõpus selgusid akadeemiliste töötajate esindajad valdkonna nõukogudes. Esindajad valiti kolmeks aastaks ning nende volitused algavad 1. jaanuarist 2016, mil jõustub Tartu ülikooli uus valdkondlik struktuur.

Valdkonna nõukogud on 25-liikmelised. Nõukogusse kuuluvad dekaan nõukogu esimehena, valdkonda kuuluvate instituutide juhid ja kolledžite direktorid, viis üliõpilaste esindajat, kolm nõukogu enda nimetatud liiget ning valdkonna akadeemiliste töötajate valitud esindajad.

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkonnas käis valimas 49,2% valimisõiguslikest töötajatest. Valimiste tulemusel alustavad akadeemiliste töötajate esindajatena tööd Tõnu-Andrus Tannberg (ajaloo ja arheoloogia instituut), Liina Lindström ja Birute Klaas-Lang (eesti ja üldkeeleteaduse instituut), Elin Sütiste (filosoofia ja semiootika instituut), Liina Lukas (kultuuriteaduste ja kunstide instituut), Tanel Lepsoo (maailma keelte ja kultuuride kolledž), Ave Matsin ja Garmen Tabor (Viljandi kultuuriakadeemia) ning Urmas Nõmmik (usuteaduskond).

Sotsiaalteaduste valdkonnas käis valimas 52,3% valimisõiguslikest töötajatest. Akadeemiliste töötajate esindajatena alustavad tööd Irene Kull (õigusteaduskond), Toomas Haldma (majandusteaduskond), Triin Vihalemm (ühiskonnateaduste instituut), Margus Pedaste (haridusteaduste instituut), Kairi Kreegipuu (psühholoogia instituut), Piret Ehin (Johan Skytte poliitikauuringute instituut), Olga Burdakova (Narva kolledž) ning Arvi Kuura (Pärnu kolledž).

Meditsiiniteaduste valdkonnas käis valimas 62% valimisõiguslikest töötajatest. Akadeemiliste töötajate esindajad on Mihkel Zilmer, Allen Kaasik ja Sulev Kõks (bio- ja siirdemeditsiini instituut), Urmas Lepner ja Külli Kingo (kliinilise meditsiini instituut), Priit Kaasik ja Jarek Mäestu (sporditeaduste ja füsioteraapia instituut), Jyrki Heinämäki (farmaatsia instituut), Ülle Voog-Oras (hambaarstiteaduste instituut) ning Ruth Kalda (peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut).

Loodus- ja täppisteaduste valdkonnas käis valimas 49,8% valimisõiguslikest töötajatest. Akadeemiliste töötajate esindajatena alustavad tööd Eero Vainikko (arvutiteaduse instituut), Georg Martin (Eesti mereinstituut), Teet Ord (füüsika instituut), Koit Herodes (keemia instituut), Valdis Laan (matemaatika ja statistika instituut), Maia Kivisaar (molekulaar- ja rakubioloogia instituut), Alvo Aabloo (tehnoloogia instituut) ning Raivo Mänd (ökoloogia ja maateaduste instituut). ●

Eesti saab juubeliks üleilmse veebi

Eesti vabariik tähistab 2018. aastal 100. aastapäeva. Aasta jagu varem, aprillis 2017 on plaanis avada üleilmne Eesti veeb.

Projekti ühe eestvedaja, meediauuringute õppetooli teaduri Maarja Lõhmuse sõnul on portaali idee kasvatada väliseestlased eesti meediat jälgima ning kodumaal toimuvas virtuaalselt osalema ja toimuva kohta arvamust avaldama.

«Eriti huvitavad neid laste-saated ja see, et ka Kanadas või Rootsis kasvavad eesti lapsed oskaksid emakeelt. Väga hästi toimiksid kultuuriga seotud laste-saated, näiteks võiks veebis olla rahvatantsuabits ja koorilauluabits,» rääkis Lõhmus.

Tähtsal kohal portaali arenduses on luua arhiiv, mis annaks muuhulgas ülevaate eri keskkondades elanud eestlaste elulugudest ja saavutustest. Arhiivi kõrval vähemalt sama tähtis on ka see, et tekiks aktiivne ühissuhtlus, kus Eesti jaoks olulisi päevakajalisi teemasid omavahel arutataks.

Järgmisel aastal pannakse kokku veebilehe toimetus, kuhu kuuluksid ideaalis igal mandril elavad eestlased. Eriti suurt osalust oodatakse praegustelt üliõpilastelt.

Juba praegu pakuvad Põhja-Ameerika eesti väljaanded Eesti tudengitele rahvusvahelist praktikavõimalust. New Yorgis ilmuv Vaba Eesti Sõna ja Toronto ajaleht Eesti Elu ootavad praktikale asjalikke noori, kes on valmis kirjutama artikleid, tegema raadiosaateid ja tutvuma nende arhiividega. Ka Los Angelese'i Eesti Maja vajab abi oma arhiivide korrastamisel. ●

Liina-Mai Tooding

ANDMETE ANALÜÜS JA TÕLGENDAMINE SOTSIAALTEADUSTES

ISBN 978-9949-32-905-2, 408 lk. Hind kirjastuse e-poes 13 €.

Suur osa järeldustest, mida igapäevaselt teeme või teatavaks võtame, põhineb andmetel. Loomulikult on järeldamise viis elukutselisel andmeanalüütikul teistsugune kui näiteks diagrammi vaataval ajalehelugejal, kuid aluspõhimõtted mitte nii väga. Sageli on selleks statistiline meetod, mida selles raamatus püütaksegi tutvustada, pidades silmas erisuguseid lugejaootusi ja –huvisid. Kuigi sirvides näeb valemeid, ei ole see päris kindlasti matemaatikaraamat. Enamjaolt piisab tavakooli teadmistest ja ülejäänus on heaks abimeheks terve mõistus.

W. Struve 1, Tartu, 737 5945, tyk@ut.ee, www.tyk.ee

TEADUSKIRJASTUS AASTAST 1632

TARTU ÜLIKOOL KIRJASTUS 1632

Ülikooli eelarve kavandatavatest muutustest

FOTO: ANDRES TENNUS

JÜRI SEPP
majanduspoliitika professor,
TÜ eelarvekomisjoni liige

Hoolimata sellest, et praegu on veel vara kirjutada ülikooli tulevase aasta lõplikust eelarvest, valgustan mõningaid kavandatavaid muutusi ning seni toimunud arutelusid ülikoolisisese rahastamise põhimõtete üle.

Ülikoolis on käimas kaks tähtsamat arutelu. Esimene neist puudutab teadus- ja haridusraha osakaalu ülikooli üldkulude katmisel. Seni on suurema panuse kulude katmisse andnud haridusraha. Nõukogu on volitanud rektori leidma võimalusi, kuidas seda suhet paremaks muuta. Loomulikult ei ole jutt mõlemast allikast saadud raha osakaalu täielikust võrdsustamisest. Paraku on üldkulude jagamine erinevate tegevuste vahel alati rohkem või vähem kokkuleppe küsimus.

Teine arutelu lähtub muutustest õpperaha suuruses ühe üliõpilase kohta. Toimunud on teatud lähenemise muutus nn kõvade ja pehmete erialade osas. Selles on nähtud pehmete erialade põhjendamatut eelistamist. Eelarvekomisjon on seni jäänud siiski arusaamale, et see suundumus tuleneb püsi- ja muutuvkulude eristamisest üliõpilaste arvu ja tegevustoetuse seostamisel. Olukorras, kus nn pehmete erialade üliõpilaste arv on kahanenud selgelt kiiremini kui nn kõvadel, on nende pearaha eeliskasv vajalik. Rahastamist vajavad õpetamise kulud, mitte tudengid ise. Kulud ei vähene aga sama kiiresti kui üliõpilaste arv.

Siiski on selles kontekstis plaanis kaks muutust. Esimene neist puudutab üliõpilaste arvu kasvu tunnustamist rahaliselt. Eelarvekomisjon on heaks kiitnud rahastamise ja tudengite arvu ebasümmeetrilise seostamise. Kui vähenemise puhul jääb jõusse rahastamise 50% reageerimine, siis neid teaduskondi või kolledžeid, mis suudavad üliõpilaste arvu kasvatada, premeeritakse tulevases eelarves rahastamise samaväärse kasvuga. Preemiast võib rääkida, sest rahastamine ületab siin otsese kulude katmise vajaduse.

Teine muudatus seisneb nn uue tõhususteguri sissetoomises tegevustoetuse indekseerimisel. Nimelt ei ole üliõpilaste arv täiesti vastav õppetöö mahu mõõdik, sest eri teaduskondades on kogutud ainepunktide arv üliõpilase kohta üsna erinev. 2016. aastal tehakse sellekohane täpsustus alusrahastuses.

Omaette muutused on oodatud nendes tegevustoetuse komponentides, mis jäävad alusrahastusest välja. Täiesti uus rahastamisvahend on õppekavade kvaliteedi meede. Asjakohase meetodiga on õppekavad jagatud kolme rühma, kus kvaliteedikordajateks, millega korrutatakse õppekavade maksumust, on null, üks ja kolm. On selge, et nii suur eristamine on võimalik vaid lisatasu puhul, mis moodustab mõõduka osa (esialgu *ca* 5%) kogu tegevustoetusest.

Ülikooli eelarve projekt esitati komisjonile oktoobris, esimene lugemine toimus nõukogus 26. oktoobril. Eelarve kinnitatakse 16. novembril.

> OLUKORRAS, KUS NN PEHMETE ERIALADE ÜLIÕPILASTE ARV ON KAHANENUD SELGELT KIIREMINI KUI NN KÕVADEL, ON NENDE PEARAHA EELISKASV VAJALIK. RAHASTAMIST VAJAVAD ÕPETAMISE KULUD, MITTE TUDENGID ISE.

FOTO: ANDRES TENNUS

MARGARET LYNGDOH – naine, kes uurib inimeste muundumist

PERSOON

TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule doktorant Margaret Lyngdoh tuli Eestisse viis aastat tagasi doktoritööd tegema. Libatiigriks muundumist ja India musta maagiat uuriv Margaret polnud viis aastat tagasi veel kordagi nii kaua kodust eemal viibinud.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Margaret oli 26-aastane, kui ta kohtus professor Ülo Valguga ühel Kirde-India konverentsil, mis toimus kuulsas maagide külas Mayongis. Professoriga kohtumine andis naisele võimaluse kogeda teistsugust eluviisi ja fantastilist akadeemilist keskkonda Tartus.

«Kui otsustasin Eestisse tulla, hoiatas Ülo mind siinse külma kliima eest,» räägib Margaret. Naine arvas, et valmistus selleks piisavalt, kui võttis veebruaris Eestisse saabumiseks kaasa kuni viiekraadiseks külmaks mõeldud jope.

«Mu kohvris oli palju raamatuid ja ainult üks jope. Kui Tartus bussist välja astusin, oli igal pool lumi. Mäletan mõtet, et kuhu küll maa on kadunud?!» Järgmise šoki sai Margaret siis, kui ta otsustas pärast duši all käimist märgade juustega õue minna. «Jõudsin Raatuse tänavalt peaaegu kaarsillani, kui avastasin, et mu juuksed olid täiesti jääs. Siis öeldi mulle, et pean mütsi ostma,» räägib ta naerdes.

Eesti ja Tartuga harjumine võttis Margaretil omajagu aega. «Kui käin poes, siis alati naeratan inimestele, aga nemad põrnitsevad mind selle peale. Mõtlesin tükk aega, et olen midagi valesti teinud.» Siis võttis ta kätte aga käsiraamatu, mis rääkis eestlastest ja nende kommetest. Raamatus olid soovitused: «Ära puuduta eestlast!», «Hoia üks meeter vahet!» jne.

Peale selle on Margaret õppinud, et eestlased on väga ausad. «Kui kellegagi tutvutakse, siis ei saada kohe suurteks sõpradeks. Eestlased ehitavad suhet vaikselt üles, nad hakkavad alles ajapikku usaldama, aga siis on nad ka sõbrad elu lõpuni. Väärtustan seda väga.»

INIMESE TIIGRIKS MUUNDUMINE

Margaret uurib khasi hõimkonna uskumusi ja tavasid. Hoolimata sellest, et khasi kogukonnast on 80% kristlased, peetakse au sees khasidegi tavasid. Tema uurimistöö üks teemadest on transformatsioon ehk n-ö kuju muutmine. «Uurin tiigriks muundumist ehk *Khla Phuli*, aga ka muid teisendusi ja oskusi, mis on muundumisega seotud.»

Kui sellise oskusega inimene läheb magama, siis tema hingevägi lahkub kehast. Margaret selgitab, et khaside mõistes ei ole tegemist päris hingega, kuid »

» samuti ei ole see keha ega teadvus, vaid seotud inimese võimega õnnestuda oma ettevõtmises. «Hingevägi tuleb kehast välja ja muundub seejärel tiigriks.»

Libatiiger suundub teise tegelikkusesse, tema keha jääb aga koju ja eksisteerib meie tegelikkuses. «Näiteks meestiigrid hoiatavad külaelanikke, et ärge sinna metsapiirkonda minge, seal on ohtlik tiiger.» Naistiigrid hoiavad aga esivanemate seatud klannireegleid.

Seejärel palub Margaret kujutleda keskkonda, kus on metsik loodus, puudub taristu, valitsus ja muud asutused. Seal ei ole ka telefone, internetti ega korralikke teid. Näiteks, kui juunis, aga mõnikord ka juulis on oodata väga palju vihma, siis tekib küsimus, kuidas inimesed liigelda saavad. Seal on külavaheteed küll olemas, aga vihm uhub need minema.

«Kuidas inimesed koju saavad, omavahel suhtlevad või muid igapäevatoimetusi teevad? Nad peavad ju kuidagi ellu jääma.»

Kui Margaret oli maagi intervjueerinud, hakkas naine toas ringi vaatama. «Algul ma toale eriti tähelepanu ei pööranud. Pärast aga märkasin, et ühes toa nurgas aga ka põnevamaid osi on välitöö. «On ka n-ö tumedama poolega seotut, mida ei saa küll päris mustaks maagiaks nimetada, aga see on siiski midagi taolist. Saan tuua paar näidet, aga ainult seepärast, et need, kellest räägin, on surnud.»

OHTLIKUD KOHTUMISED

Ühel välitöödest läks naine intervjueerima maagi, kes tegeles sellise maagia vormiga, mida kutsutakse *Jhare*. See toimib nii, et kui keegi esitab mingi elutu loodusliku objekti päritolumüüdi ja lausub selle salanime, siis saab ta objekti üle võimu. «See inimene saab objekti käsutada. Näiteks öelda, et see raviks kedagi või tooks õnne.» Objekt võib olla õli, puuvill või muu, millel on oma narratiiv.

> ALTARIL SEISVA PEALUU KOHTA ÜTLES MAAG, ET TA TAPPIS 17-AASTASE NEIU, SEST MUIDU OLEKS VEEL KÜMME TEIST INIMEST SURNUD.

Lääne-Khasi mägedes tuntakse teistsugust muundumist, *sangkhini*, millel on pulli pea ja mao keha. Üks *sangkhini* ülesanne on näiteks see, et inimene muundub palgiks, mis aitab teistel jõge ületada. Ainus keeld on, et puud ei tohi mitte ühegi metallesemega puudutada, sest muidu sild upub. Sellistest juhtumitest on Margaretile välitöödel mitu korda räägitud.

Margaret ütleb ausalt, et tema uurimistöö üks keerulisemaid, oli väga huvitav altar.» Seal olid pildid hindu jumalatest Kalist ja Šivast, kelle otsaesised olid verega määritud. Altaril oli ka kellegi pealuu, millel samuti punane täpp otsaees.

«Palusin tal altarit selgitada. Ta ütles, et kummardab Kalit, kes on julm ja väekas jumalanna. Maag peab igal aastal, novembris, jumalannale verd ohverdama.» Margaret uuris, kas mees ohverdab loomaverd, kuid too raputas pead ja vastas, et see peab olema inimveri. «Küsisin, kust ta seda saab. Maag vastas, et kui ta seda kellegi käest ei saa, peab ta iseenda verd ohverdama.» Selleks ajaks oli Margaret iga maagi sõna peale aina enam hirmunud.

Altaril seisva pealuu kohta ütles maag, et ta tappis 17-aastase neiu, kes oleks keskkooli lõpetanud. Maagi sõnul pidi ta seda tegema, sest kui ta oleks neiu ellu jätnud, oleks kümme teist inimest surnud. «Küsisin, kas niisama lihtsalt tapsidki kellegi ära? Ta vastas, et politsei tuli, aga nad ei suutnud midagi tõestada.»

Hoolimata sellest, et välitööd Margareti hirmutavad, püüab ta kuuldut vaadata nende inimeste vaatepunktist. «Kui küsida minu käest, kas olen libatiigri muundumist näinud, siis ma ütleksin ei. Aga tean, et nendes libatiigrites, kellega kohtunud olen, on midagi väga erilist. Võib-olla on see vaid mu kujutlusvõime.»

EBATAVALISED SURMARITUAALID

Margareti informant rääkis, kuidas nad 1960. aastal, kui tolle isa suri, pidid surnukeha tuhastama. Tava näeb ette, et selleks peavad olema kohal kõik klanniliikmed. «Kuidas nendega ühendust võtta? Telefone, mobiili, internetti, isegi raadiot ei olnud. Seega tuli jalgsi kõikide liikmete juurde minna, mis tähendas omakorda suurt ajakulu.»

Selle aja jooksul, mil klanniliikmeid tuhastamisest teavitati, hakkas surnukeha lagunema. Keha oli asetatud kõige auväärsemasse kohta majas: tulekolde kõrvale, kus tehakse süüa. See koht on khaside jaoks püha ja miski, mis toob pere kokku. Informandi ema pidi kogu aja

FOTO: ERAKOGU

PILDIL ON MARGARET KOOS LUT TALANGIGA, KES SAAB JÕEJUMALUSE KAUDU ENNUSTAMIS- JA TERVENDAMISVÕIME.

istuma surnukeha kõrval, aga ta ei tohtinud seda puudutada, samas pidi ta surnukeha toitma ja selle seltsiks olema. Inimesed pidid kuu aega surnukehaga ühes toas magama ja sööma. «Ta ütles mulle: «Proua, kas teate, mis oli selle juures kõige veidram? Keegi meist ei jäänud haigeks»,» jutustab Margaret ja lisab, et pärast üht kuud põletatigi surnukeha kommete järgi – kõik klanniliikmed olid kohal.

Margaretile räägiti juhtumist, kus informandi onu suri väga veidral kombel. Pereliikmed kahtlustasid, et keegi oli kasutanud musta, halba maagiat. «Selle mehe keha paistetas, ta muutus aina kollasemaks, kuni ta lõpuks suri. Tema vend lõikas surnukeha lahti ja nad nägid, et kõik siseorganid olid vales kohas.» Nii saadi aru, et tema vastu oldi kasutatud musta maagiat. Surnukehast tuli kiiresti vabaneda ja tuhastada otsustati juba järgmisel päeval.

«Surnukeha põletamist alustati kell seitse hommikul, aga kella kaheks päeval polnud surnu maks ikka veel põlenud. Khasid usuvad, et tuli puhastab, aga kuna see ei mõjunud, siis lõigati maks tükkideks ja söödi ära, peale joodi alkoholi,» kirjeldab Margaret. See on viis, kuidas keha rituaalselt puhastada, et surnu hing saaks surnutemaale minna. «Tundsin end pärast selle loo kuulmist üsna imelikult, sest polnud enne seesugusest inimsöömisest kuulnud.»

«Kuid ma ei taha, et inimesed arvaksid, et khasi rahvas on tagurlik. Ei ole. Nad on väga heasüdamlikud, moeteadlikud ja paljus Lääne kultuurile orienteeritud. Piirkonnakeskus Shillong on tuntud kui India rokkmuusika pealinn,» sõnab Margaret.

Ta püüab vaadata khaside uskumusi läbi nende silmade. «Jätan kõrvale vastikustunde ja mõtte, et see on metsik. Pigem kujutlen, et see on midagi väga ilusat, kui viiakse läbi õige rituaal, et surnud pereliikme eest hoolitseda.»

Küsimusele, kuidas seesugused tavad ja uskumused tänapäeva maailmas säilivad, vastab Margaret, et ta on seda ka iseendalt küsinud. «Nii veider, kui see ka pole, on need uskumused kirjas internetis. On üks leht, *Khasi confessions*, kus inimesed räägivad eri kogemustest ja tavadest.» Margareti arvates võib öelda, et need uskumused ei sure, vaid liiguvad uutesse meediumitesse.

FOTO: ANDRES TENNUS

Inimeste harjumuste muutmiseks ei piisa ainult veenmisest

ALMA MATER

Ühiskonnateaduste instituudi õppejõud Triin Vihalemm, Margit Keller ja Maie Kiisel avaldasid uue raamatu «From Intervention to Social Change: A Guide to Reshaping Everyday Practices», mille põhisõnum on, et ainult kampaaniatest ja veenmisest ei piisa, et inimeste käitumist päriselt muuta.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Margit Kelleri sõnul oli raamatu kirjutamine nende endigi jaoks seiklus. «Enamasti kirjutavad sotsioloogid ja meediainimesed oma kolleegidele või teistele teadlastele. Või kirjutatakse praktikutele, jättes teooria kõrvale. Meie oleme aga kaks tahku kokku pannud,» ütles Keller. Raamatul on selge teoreetiline alus, mis on püütud kirja panna selgitavas ja arusaadavas vormis. Eesmärk on, et teiste seas riigiametnik ja maailmaparandajagi raamatust aru saaksid.

Keller ütleb, et ainult inimeste veenmisest ei piisa, kui räägitakse, et tuleb hakata keskkonnasäästlikumaks, tervislikult toituma või suitsetamine maha jätta. «Inimesel võivadki olla keskkonda hoidvad väärtused, ta võib õigesti mõelda, aga see ei tähenda, et ta nende väärtuste järgi ka tegutseks,» selgitas Keller.

Uus raamat püüabki lugejale selgitada, et ainult üksikisikule keskendumise asemel tuleks näha laiemat pilti. Raamat analüüsib sotsiaalseid meetodeid ja kollektiivseid tegevusi, mis on seotud näiteks söömise, suitsetamise vms-ga. «Toome näite koolivägivallast, kus joonisel on näha, missugust rolli mängivad vägivallas üksikisikud, kuid fookus on siiski tervikul,» lausus Keller. Nii õppekava, tunniplaan ja koolimaja kui ka keskkond mängivad sellises olukorras olulist rolli. Lähtekoha erinevus on ühiskondlike muutuste puhul tähtis sõlmpunkt.

Kuigi raamat ei anna lugejale konkreetseid nippe, kuidas kampaaniat korraldama peaks, joonistub lugeja silme ees terviklik komplekt, kuidas analüüsida, planeerida ja eri tegevusi välja mõelda.

ARVUTI TAGANT VÄLJA!

Kampaaniate korraldajad peaksid arvuti tagant välja astuma ja inimeste sekka minema. «Esmalt tuleks ikkagi põhjalikult oma sihtrühma tundma õppida, et teada, mis toimub päriselt ja kuidas inimesed tegelikult elavad,» rääkis Keller.

Raamat aitabki kampaaniate ja projektide korraldajatel mõista ja otsida võimalusi probleemide lahendamiseks koostöös selle osapoolega, kellelt midagi oodatakse. «Võib selguda, et põhimõtteliselt materjali, mis neile absoluutselt ei sobi,» ütles Kiisel. Seesuguste eeldustega ei tasu sihtrühmale soovitusi tegema hakata.

Tähtis on osata näha, missugused tähendused inimestel millelegi on. Margit Keller tõi näite inimeste ühest kohast teise liikumisel. Näiteks kuidas last lasteaeda viia: missugust pädevust selleks tarvis on ning mis veel inimest selle otsuse tegemisel mõjutada võib.

«Füüsiline keskkond on samuti oluline. Võime ette kujutada ja tahta, et inimesed käiksid tohutult palju jala või sõidaksid rattaga, aga näiteks Tartus ei ole võimalik igal pool rattaga ohutult sõita. Minu jaoks ei ole see turvaline ja seega ma ei taha, et ka mu lapsed jalgrattal liikluskeerises sõidaks,» rääkis Keller.

MUUTUSED VÕTAVAD AEGA

Raamatu autorid ütlevad, et inimeste harjumuste muutmine on tegevus saavutatav hoopis muul moel, kui seda esialgu ette kujutati,» lisas Maie Kiisel.

> ESMALT TULEKS IKKAGI PÕHJALIKULT OMA SIHTRÜHMA TUNDMA ÕPPIDA, ET TEADA, MIS TOIMUB PÄRISELT JA KUIDAS INIMESED TEGELIKULT ELAVAD.

Õppejõud toob näite sellest, kuidas noored ei soovi lugeda kuiva ladinakeelset teksti, sest nad liiguvad teistes teabekanalites. «Ei tohi eeldada, et nad hakkavad käsu korras lugema on väga pikaajaline protsess ja maksab palju raha. Üksikud kampaaniad ei muuda midagi. «Eelkõige tulekski mõelda sellele, kuidas muuta tähendusi. Meediakampaaniaid ja reklaame on nii sotsiaalmeedia kui ka televisioon täis, aga inimesed käituvad ikka oma harjumuste »

» kohaselt,» ütles Keller.

Ta toob näiteks kampaaniad, mille loosungid on «Osta targalt!» või et kasutatud autot ostes tuleks uurida paljusid aspekte ning pakettreisile minnes tuleks terve kontrollnimekiri läbi käia. «Kõiki neid juhendeid võidaks lugeda ja nende järgi talitada, aga seda ei tehta kunagi, vähemasti mitte kogu nimekirja järgi. Kui ollakse varem kusagilt midagi ostnud või mõnd firmat usaldatakse, siis mõjutab see otsust rohkem kui kampaaniad,» rääkis Keller.

Autorid kutsuvad üles mõtlema terviku peale, sest plakat ja telereklaam on ainult üks osa sellest. Kui üks programmitegija ei saa ellu viia sellist programmi, kus oleks kõik vajalikud elemendid kaetud, siis võiks ta vähemalt mõelda sellele, missuguste partneritega peaks ta selleks koostööd tegema. «Tuleb mõelda, kes saab mõjutada inimeste oskusi, kes suhtlust jne. Eks see ole selline liikuva märklaua tulistamine, aga muutused toimuvadki keerukiselt,» rääkis Keller.

Sihtrühma kuulamine ehk harjumuste ja nende tagamaade teadasaamine aitab projekti- või kampaaniajuhil palju tõhusamalt töötada. Näiteks teeb TÜ liikumislabor õpilaste, õpetajate, lapsevanemate ja koolijuhtidega fookusrühma intervjuusid.

Margit Keller osaleb samuti katseprojektis ning on käinud õpetajate ja lastevanematega intervjuusid tegemas. «Neist intervjuudest tuleb üsna selgelt välja, kui erinev on nende arusaam liikumisest. Laste fookusrühmadest on selgunud, et nad tegelikult tahavad liikuda, aga näiteks kas või vahetund on selleks lihtsalt liiga lühike.»

Õpetajategi harjumused ja nägemused liikumisest on erinevad. «Paljudele õpetajatele, kes on juba kaua aega töötanud, meenub tunnis liikumispausidest rääkimisel kohe nõukogudeaegne kohustuslik liikumisminut. Või arvatakse, et tunni ajal liikumine ei ole hea, sest inimese tähelepanu hajub liialt,» ütles Keller.

> KUI ÜKS PROGRAMMITEGIJA EI SAA ELLU VIIA SELLIST PROGRAMMI, KUS OLEKS KÕIK VAJALIKUD ELEMENDID OLEMAS, TULEKS MÕELDA KOOSTÖÖPARTNERITELE.

TÄHTIS ON SIHTRÜHMA KUULATA

Seetõttu ongi fookusrühma intervjuud sihtrühmadega olulised, et kuulata ja vaadata, mismoodi on harjutud tööd tegema ning kuidas on lapsed harjunud liikuma. «Selle põhjal saab teha järeldusi, missugused on üldse võimalused, mida lapsed ise tahaksid jms,» selgitas Keller.

Raamatu autorid toovad hea kampaania näitena paar aastat tagasi päästeameti korraldatud tuleohutuseteemalise kampaania. «Siis võeti tõepoolest tähelepanu alla vähemkindlustatud pered, käidi isiklikult kodudes kuni kõrgete ametnikeni välja. Nad tegid täpselt seda, mida soovitame: minge välja!» ütles Triin Vihalemm. Ta lisas, et päästeameti töötajad käisid kodudes ning pakkusid välja ka realistlikke lahendusi.

Maie Kiisel ütles, et kuigi tavaliselt ei muuda kampaaniad midagi, siis oli päästeameti kampaania jõuline ja toimus igapäevaste tavade tasandil. «Päästeametil on elanikkonna silmis üsna suur usaldusväärsus, mis põhinebki sellel, et nad ei ole lihtsalt kabinetis istuvad ametnikud. Nad käivad päriselt kohal ja kuigi neil on ühelt poolt olemas seesugune sunnijõud, on nad teiselt poolt ka väga usaldusväärsed.»

Kiisel lausus, et päästeameti edust tuleb õppida, sest organisatsioonil on kontakt oma klienditeenindajate rollis olevate inimestega. «Nemad võivad olla esimesed, kes mõistavad seda, mida kampaaniaplaanija või kommunikatsioonijuht teha kavatsevad. Nad saavad anda esmast tagasiside oma elulisest kogemusest.»

Triin Vihalemm ütles, et meedialgi on harjumuste muutmisel oluline roll. «Uuringutest olen märganud, et pigem on üsna hea ja positiivselt ärritav mõju sellel, kui poliitikutele esitatakse teravaid küsimusi.» Seega ei arva ta, et meedia peaks võtma hariva või nunnutava rolli, kus tuuakse välja näiteks kümme sammu, kuidas midagi oma elus paremaks muuta.

Seetõttu on mainekampaaniatest paremad seesugused algatused, millel on oluline ja tõeline sisu ning millega ei jahita ainult veebiajakirjanduse klõpse. «Seesugune ajakirjandus pigem uinutab ja paneb inimesed loiu tarbija rolli. Kriitilist konteksti loovast klassikalisest arutelumeediast on palju rohkem kasu,» arvas Vihalemm.

FOTOD: SX ANDRES TENNUS

Uus aasta toob ülikooli valdkonnad

ALMA MATER

Jaanuaris jõustub Tartu ülikooli valdkondlik struktuur. Uute struktuuriüksuste valitud juhid loodavad, et koostöö tegemine muutub senisest kergemaks ning kogu ülikooli puudutavad arutelud saavad kiiremad tulemused.

MERILYN MERISALU
merilyn.merisalu@ut.ee

Kui oktoobri alguses selgus loodus- ja täppisteaduste valdkonna dekaan, olid teada kõigi uuel aastal alustavate valdkondade juhid.

Kõigi juhtide ees seisavad vähemalt esialgu samad ülesanded. Et valdkonnad moodustuvad praegustest teaduskondadest, instituutidest ja kolledžitest, tuleb uuele üksusele luua ühine nägu. Peamised märksõnad, mis dekaanide jutust välja kooruvad, on suures plaanis samad: meie-tunne ja koostöö nii oma valdkonna sees kui ka valdkondade vahel.

Hea meel on tõdeda, et kõigil neljal juhil on selge tulevikunägemus ja indu ülikooli ühise asja ajamiseks jagub.

SUTROP: esimesed koostööideed juba idanevad

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna dekaaniks valitud praktilise filosoofia professor Margit Sutrop näeb filosoofiateaduskonna, usuteaduskonna ja Viljandi kultuuriakadeemia liitumist pigem võimaluse kui raskusena.

Sutropi sõnul on 515 töötaja ja 2850 üliõpilase üheks pereks liitmine küll väljakutse, kuid üheskoos on humanitaaride huvide eest kergem seista. Koos usuteaduskonna dekaani ja kultuuriakadeemia direktoriga on arutatud, kuidas koostööd korraldada ja esimesed ideed juba idanevad.

«Mul oli hea meel kuulda, et septembris, kui usuteaduskond käis kultuuriakadeemial külas, jõuti mõttele korraldada valdkonna päev. Tore on seegi, et üliõpilaskogud hakkasid kohe arutama, kuidas korraldada valdkonna tudengite ühistegevusi,» rääkis Sutrop.

Dekaani hinnangul on peamine probleem valdkonna eelarve. Filosoofiateaduskond on edukate reformide tulemusel miinusest välja saanud, kuid praeguse filosoofia- ja usuteaduskonna palgatase on siiski ülikooli üks madalamaid. Et palgad peavad tõusma, tuleb suurendada tulusid ja vähendada kulusid.

KOLLEEGID KIRJELDAVAD

Margit on suurepärane juht, kes teeb palju ja jõuab palju. Ta oskab luua väga hea tööklii ma, ümbritsevaid inimesi innustada ja kannustada. Probleemidele otsib ta alati parimat lahendust – mõnikord võib see rohkem aega nõuda, aga nii võib tekkida hoopis uus lahendustee. Kui temasuguseid juhte oleks rohkem, oleks maailm palju parem paik.

Samuti tuleb paremini selgitada, millega humanitaarteadused tegelevad ja miks neid ühiskonnale vaja on. Kogu maailmas on humanitaarteadused turupõhises, majanduslikule kasumile suunatud maailmas pideva rünnaku all. Sellisele lühinägelikule lähenemisele tuleb Sutropi sõnul vastu astuda.

«Kavatsen seista hea selle eest, et kõik neli valdkonda oleksid võrdselt tähtsad ja ülikool tagaks kõigi kestliku arengu. Ülikoolis kui *universitas*'es ei saa olla nii, nagu on George Orwelli loomafarmis: kõik on võrdsed, aga mõned on võrdsemad.»

Võrdne kohtlemine ei peaks tähendama täpselt samasugust toetamist, nii ei võeta arvesse erinevaid vajadusi ega eripärasid. Senisest täpsemalt tuleks tajuda, kus on kellegi tugevused ja mida on ühel või teisel õitsenguks vaja.

«Hea ülikool on ehitatud üles koostööle ja meie peamine eesmärk õppeasutusena on toetada iga üliõpilase arengut. Õppetööd ja kogu ülikooli korraldust tuleks hinnata seisukohalt, kas aitame kaasa selle eesmärgi saavutamisele. Väga vajalik on üliõpilastega aru pidada ning õppekava reformid koos läbi mõelda.»

Margit Sutropiga liituvad valdkonna juhtimisel teatriteaduse professor Anneli Saro õppeprodekaanina ja kirikuloo professor Riho Altnurme teadusprodekaanina. Valdkonna dekanaadi juhatajana jätkab praegune filosoofiateaduskonna dekanaadi juhataja Klaarika Marton.

LEMBER: kõige olulisem on lasta inimestel töötada

Meditsiiniteaduste valdkonna dekaaniks valitud TÜ kliinikumi sisekliiniku juhataja ja arstiteaduskonna residentuuriprodekaan Margus Lember usub, et ka akadeemilises ja arstitöös suudavad inimesed ise oma aega plaanida, kui ülesanded ning siht selged.

«Juhi töös on olulised tegelemine tööks vajalike vahenditega ning õiglased jaotusprintsiibid, mis on otseselt seotud ka motivatsiooniga. Samuti on tähtis era- ja ühishuve ära tunda ning tasakaalus hoida. Senisest tööst on selge, et edasi liiguvad need asjad, mille taga on piisavalt ühisjõudu ja -huve,» rääkis Lember.

Meditsiiniteaduste valdkonnas on ees palju muutusi eriti praeguse teaduskonna instituutide ühendamisel viieks instituudiks ja kuuendana sinna praeguse kehakultuuriteaduskonna liitmise näol. Kõigi ühine huvi on see, et uus struktuur ladusalt tööle hakkaks.

«On tähtis, et lepitaks kokku tegevused, mis toimuvad valdkonna tasandil, mis uutes instituutides ja mis jäävad osakondade-kliinikute ülesandeks. Õppekavade haldamise teemal on need vaidlused toimunud ja ettepanekud kinnitamiseks esitatud,» tõi Lember näiteks.

KOLLEEGID KIRJELDAVAD

Margus on tasakaalukas inimene ja suure kogemusega arst, keda kolleegid tunnevad ja austavad. Residentuuriprodekaanina on ta tegutsenud väga keerukas valdkonnas, aga ta on leidnud hea tasakaalu residentide soovide ja olemasolevate võimaluste vahel. Otsuseid tehes püüab ta alati kõigi osapoolte arvamusega arvestada.

Valdkonna dekaani valimisdebatil mainis Lember oma kandidaadikõnes, et muu hulgas tuleb vähendada ja ületada erialadevahelisi tõkkeid. Näiteks õppetöös tuleb selleks tema hinnangul õpetuse sisu korralikult analüüsida: kas kõik vajalik on ikka õppekavades kajastatud, kas on üleliigset või koguni sama asja korduvat. Kuna igal allüksusel on olnud oma ainemaht ja sellest tulenev, siis pole neid küsimusi ammu puudutatud.

Valdkondlikult annaks tulemuse ehk see, kui eri instituudid ja osakonnad käsitleksid mõnd teemat koos. Ka teadusrahasid taotledes võiks koostöö ja kooskõlastatus olla tihedam.

Ühe ideena, et seesugune analüüs ja koostöö põhjalikum oleks, viskas Lember õhku ka mõttekoja loomise. Mõte tekkis sellest, et uus valdkonnanõukogu on üpris väikesearvuline ning sellele on pandud kohustus vastu võtta erinevaid otsuseid. «Tähtsate küsimuste puhul on kasu eelnevast laiemast arutelust, kus saaks rohkem inimesi kaasa lüüa ja oma ideid pakkuda või vaielda.»

Meditsiiniteaduste valdkonna dekanaadi täiskoosseis ei ole veel selge. Oktoobri lõpus valiti valdkonna nõukogu, seejärel jõuab järg instituutide juhtorganiteni. Meeskonna kokkupanekuga on Lember küll algust teinud, aga selle juures tuleb arvestada ka lähiajal selguvate kogudega.

BURK: parim osa TÜ teadlastest on loodus- ja täppisteaduste valdkonnas

Loodus- ja täppisteaduste valdkonna dekaaniks valitud keemilise füüsika professori Peeter Burgi sõnul on valdkonda koondunud parimad TÜ teadlased, kelle potentsiaal võimaldab meil olla maailmatasemel mitmes valdkonnas.

«Oluline on see potentsiaal ellu viia võimalikult suures mahus. Selleks tuleb lihtsustada ülikoolisiseseid ja -väliseid toiminguid ning vähendada üleliigset bürokraatiat. Olukorras, kus riiklik teadusrahastus väheneb reaalväärtuses, muutub töökohtade säilitamisel aina olulisemaks lepingute sõlmimine teiste partneritega,» rääkis Burk valdkonna tulevikust.

Praeguse loodus- ja tehnoloogiateaduskonna ning matemaatika-informaatikateaduskonna ühendamine on Burgi hinnangul keeruline, olenemata sellest, et keemia- ja füüsikateaduskondade ühendamine LOTE-ks oli edukas.

Kuigi inimeste hulka võrreldes on praegune matemaatika-informaatikateaduskond LOTE-st väiksem, ei usu Burk, et nende mõju tulevases valdkonnas saab väike olema. Ka matemaatikutel ja informaatikutel on oluline roll valdkonna tuleviku kujundamisel.

«Kindlasti võtab aega, enne kui inimestel tekib ühtne tunne. Me ei pea ühtemoodi olema, aga meil võiks olla ühine loodusteaduste või loodus-täppisteaduste nägu. Meie-tunne peab olema. Ükskõik, kas tegu on valdkonna või teaduskonnaga.»

Üks võtmeküsimusi, millega professor Burk valdkonna dekaanina veel tegeleda tahab, on õpetamise kvaliteedi tõstmine.

«Kohati on tudengite tagasiside suurepärane, kohati aga nukker. See ei ole loomulikult ainult meie valdkonna küsimus, vaid puudutab tervet ülikooli: meil on samad probleemid ja samad eesmärgid. Peame kõik aru saama, et keskkond meie ümber on muutunud, gümnaasiumis õpetatakse teistsugust materjali kasutades kui mitukümmend aastat tagasi ja sellega tuleb arvestada.»

Uues struktuuris saavad valdkondade dekaanid rektoraadi liikmeks, mis tähendab, et nad saavad ülikooli üldises juhtimises varasemast rohkem kaasa rääkida. Burk loodab, et ühist asja ajades suureneb ka koostöö ja side teiste valdkondadega.

Alates sellest, kui Burk valiti valdkonna dekaaniks, on professor tegelenud paljude oluliste teemadega. Näiteks tuleb paika panna valdkonna uue struktuuri eelarve, sealhulgas tuleb kokku leppida dekanaadi rahastus. Oma meeskonda plaanib Burk võtta kaks prodekaani, kes selguvad lähiajal.

KOLLEEGID KIRJELDAVAD

Peeter on uskumatu inimene, kohati on raske aru saada, kuidas ta üldse elus on. LOTE loomisel ja uue teaduskonna ideestiku propageerimisel tegi ta väga palju tööd. Kunagi pole kõik ühel meelel, aga tema on suutnud asjad toimima panna. Paremat ja kogenumat inimest uue valdkonna dekaaniks ilmselt ei saakski tahta.

EAMETS: sotsiaalteaduste tugevusi tuleks paremini ära kasutada

Sotsiaalteaduste valdkonna dekaaniks valitud makroökonoomika professoril Raul Eametsal seisab ees töö liita praegused teaduskonnad ja instituudid valdkonna alla ning suurendada koostööd piirkondlike kolledžitega.

Aasta lõpuni majandusteaduskonna dekaani ametis olev Eamets kinnitas, et kindlasti on valdkondliku arusaamise ja tunde tekitamine üks suurimaid väljakutseid, mida ülikooli uus struktuur kaasa toob.

«Erinevuste paljusus on suur väljakutse. Ilmselt saame erialases mõttes vähemalt alguses paljust erinevalt aru või räägime samast erinevat mõistestikku kasutades. Erinevuste tasandamine või vähemalt üksteisest arusaamine võtab kahtlemata aega,» rääkis Eamets.

Kui praeguses majandusteaduskonnas on üsna sarnase erialase taustaga inimesed, siis sotsiaalteaduste valdkonda hakkavad kuuluma väga erinevad teadusharud. Peale majandusteaduskonna on seal ka haridusteaduste, psühholoogia, poliitikauuringute ja ühiskonnateaduste instituudid, õigusteaduskond ning Narva ja Pärnu kolledž.

Ühtse suure valdkonnana on senisest olulisem roll nii kompromissidel kui ka koostööl. Võimalusena, kuidas ka kolledžeid ülejäänud valdkonna tegevusse paremini lõimida, nimetas Eamets näiteks õppejõudude loengutesse kaasamist läbi videosildade ja heade praktikate vahetamist näiteks koostöös ettevõtetega.

«Sotsiaalteaduste valdkonnas on tervikuna väga palju tugevusi, mida peaksime paremini ära kasutama. Näiteks ettevõtlusõpe on üks prioriteete nii TÜ arengukavas kui ka Eestis üldse. Samuti võiks teisi üksusi huvitada autoriõiguste kaitse või kõrgkoolis õpetamise oskused. Seni ei ole me neid tugevusi ülikooli sees väga aktiivselt välja mänginud, aga ma loodan, et neljal dekaanil on omavahel palju lihtsam koostöötingimusi arutada kui praegusel 13 juhil.»

Valdkonna tugevuste rõhutamisele lisaks tõi professor Eamets välja vajaduse hästi toimiva ülikooli vilistlaste andmebaasi järele. «Kui rääkida näiteks ettevõtlusest, siis paljud meie vilistlased töötavad erasektoris ja neid peaks tänasega võrreldes palju rohkem ülikooli tegevustesse kaasama.»

Dekaan Raul Eametsaga liituvad sotsiaalteaduste valdkonna juhtimisel Kristjan Vassil riigiteaduste instituudist teadus- ja arendusprodekaanina, Margus Pedaste haridusteaduste instituudist õppeprodekaanina ning majandusteaduskonna haldusdirektor Dorel Tamm-Klaos dekanaadi juhina.

KOLLEEGID KIRJELDAVAD

Raul on sündinud eestvedaja. Tema iseloom ei luba jääda olulistes asjades kõrvalseisjaks ja pealtvaatajaks. Seejuures oskab ta ka leida endale toetajaid ning on oma ideede ja plaanide teostamisel tegus ja järjekindel. Loodetavasti jätkub tal ka nii suure üksuse nagu sotsiaalteaduste valdkond juhtimiseks vajalikku paindlikkust.

FOTO: ANDRES TENNUS

Eduka konverentsi saladus seisneb pisiasjades

INTERVJUU

Eelmise aasta konverentsiteo auhinna võitis enam kui 1200 osalejale Tallinnas ja Tartus korraldatud Euroopa majandusarvestuse assotsiatsiooni 37. aastakongress. Konverentsi korraldust juhtis Tartu ülikooli majandusarvestuse õppetooli juhataja Toomas Haldma.

MERILYN SÄDE
merilyn.sade@ut.ee

Toomas Haldma sõnul on kõige olulisem oskus vaadata üritust kliendi silme läbi, ja pisiasjugi ei tasu kahe silma vahele jätta.

Kuidas te nii suurt kongressi korraldama sattusite?

Kuna kuulun Euroopa majandusarvestuse assotsiatsiooni (EAA) ja olin ka assotsiatsiooni nõukogu ja hiljem juhatuse liige, siis keegi pidi selle vastutuse võtma. Olen olnud assotsiatsiooni tegemistega kursis ning Tartu ülikool on neil kongressidel olnud alati võrdlemisi aktiivne osaleja. Ise võtsin sellest kongressist esimest korda osa 1993. aastal, kui see toimus Soomes, Turu linnas. Pärast seda olen käinud enamikel kongressidel.

2004. aastal, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga ja kongress oli Prahas, pöördusid mitmed väliskolleegid minu poole ootamatu küsimusega, millal Eesti kongressi korraldada võtab. Küsisin, et millest selline järsk huvi Eesti vastu. Mulle öeldi: «Liitusite Euroopa Liiduga, nüüd olete selle klubi liige». Sel momendil sain aru, et EL-i liikmeks olemine annab ka mingisuguse kvaliteedimärgi.

Sama küsimust küsiti järgmistelgi aastatel. Nii mõtlesingi, et kui kongressi korraldab Eesti, siis kes teine kui mitte Tartu ülikool. Aasta 2014 valisime just seepärast, et siis möödus kümme aastat EL-iga liitumisest.

Miks otsustasite seesuguse vastutuse võtta?

Minult on nii enne kui ka pärast kongressi küsitud, miks me seda tegime. Et kas kujutan ette, kui suur töö see on, »

» ja kas mul on seda ikka tarvis. Ütleksin, et sel on mitu põhjust.

Esiteks tahtsime Eestit tutvustada. Pärast 2004. aastal Euroopa Liiduga liitumist teati Eesti riiki küll nimepidi, kuid ma usun, et 95% neist inimestest, kes siin hiljem kongressil käis, polnud Eestis varem viibinud.

Enamikul osalejatest oli paraku Eesti kohta teatud eelarvamus, mille kongressil osalemine kummutas. Suur osa neist arvas, et sõidetakse mingisse Venemaa provintsi, endisesse Nõukogude Liitu. Minu üllatus oli suur, kui ühel EAA juhatuse koosolekul küsiti, kas Eestisse saab Vene lennufirma Aeroflotiga. Ütlesin talle «Jah, kui tulete Moskva poolt. Aga kui Euroopast, siis Lufthansa või Estonian Airiga, aga paljude teistegagi». Küsija oli väga üllatunud.

Teiseks tahtsime näidata, et Eesti on suurepärane koht suurte ürituste korraldamiseks. Mitmed partnerid, kellega koostööd tegime, olid kongressi korraldamisel väga vastutulelikud ja abivalmid.

Mis oli selle kongressi korraldamisel kõige suurem väljakutse?

Kindlasti see, et osalejaid oli 1210, 48 riigist ning kolme päeva jooksul toimus 725 suulist ettekannet. See tähendas, et kogu aeg pidi olema võimalus korraldada tööd paralleelselt 25 arutelul ning peale selle veel üht teemakeskset sümpoosionit. Seetõttu oli näiteks vajalike ruumide arv väga rangelt paigas. Tallinnas oli varem toimunud sarnane, aga mitte nii suur kongress, kus osales 800 inimest. Selle korraldas Estonian Business School ning nemad kasutasid Olümpia hotelli konverentsikeskust ja EBS-i ruume. Meiegi otsustasime sama skeemi kasutada ja see toimis suurepäraselt.

Võin öelda, et kongress õnnestus täielikult. Kõigepealt oli ilm suurepärane, mis ei ole üldse vähetähtis. Kongress toimus 21.–23. mail. Valisime need kuupäevad väga hoolikalt, neid ei saanud juhuse hooleks jätta. Rehkendasime lihtsalt välja, ilmavaatluslike kogemuste

> KÕIGE OLULISEM ON IKKAGI KLIENT. KORRALDAJA PEAB SUUTMA VAADATA KOGU KONGRESSI KLIENTIDE SILME LÄBI. NII SAAB PALJUD PROBLEEMID VARAKULT LAHENDADA.

alusel, millal peaks Tallinn õide puhkema. Tavaliselt toimub see Tartuga võrreldes kaks nädalat hiljem. Suutsimegi välja mõelda, millal Tartus õunapuud jms õide puhkevad. Liitsime sellele kaks nädalat ja saimegi enam-vähem täpse aja.

Olümpia hotelli kõrval on mitu ilusat kastanipuud. Esimesel päeval see veel õide ei puhkenud, aga teise päeva lõpuks küll. Kusjuures kongressi toimumise päevadel oli Tallinn Euroopa kõige soojem pealinn: kraadiklaas näitas 22 kraadi. Kõik seesugused pisiasjad on väga tähtsad.

Peale selle on mul väga hea meel, et enne kongressi toimus Tartus doktorikollokvium, kus osales 36 doktoranti ja 12 tipp-õppejõudu enam kui 30 riigist. Kollokviumi juhtidele ei meeldinud esialgu mõte liikuda ligi 200 kilomeetrit kongressikohast eemale. Kuid EAA juhatuse üksmeelsel toetusel õnnestus mõte siiski teoks teha ja kollokvium toimus Tartus.

Mis peab nii suure kongressi korraldamisel kindlasti paigas olema?

Paralleelsessioonide ruumid ja internetiühendus on muidugi äärmiselt olulised. EAA seab tegelikult kindlad raamistikud, kuidas ja mis peab olemas olema. Esiteks on vajalik, et paralleelarutelusid saaks pidada korraga 25 ruumis. Kindlasti peavad õhtuti olema vastuvõtud, viimasel päeval toimub pidulik õhtusöök, aga tähtis on loomulikult ka avamine. Seesuguse kongressi planeerimine algab juba kolm aastat varem, kui tehakse otsus, kus riigis kongress tulevikus toimub. Nii sain käia mitmetel eelmiste kongresside korraldamise koosolekutel, mis andsid väga palju mõtteid.

Väljakujunenud on näiteks seegi, et kolmveerand aastat enne kongressi toimumist tuleb kohale assotsiatsiooni juhatus, kes vaatab ettevalmistuste seisu ja kõik toimumiskohad üle. Tegime tookord Radissoni 24. korrusel õhtusöögi. Seal saime väga hästi näidata, kus kongress toimuma hakkab. Seltskond imestas ja

FOTO: ERAKOGU

KONGRESS LÕPETATI LENNUSADAMAS PIDULIKU ÕHTUSÖÖGIGA.

öeldi otsekoheselt, et midagi nii kompaktset, ruumide, avamise, ööbimise ja toitlustuse mõttes, pole varem kogetud. Lõunasöögi jagasime näiteks Olümpia ja Swisshotelli vahel, sest ühelgi Tallinna kesklinna restoranil ei ole võimalust toitlustada korraga 1200 klienti.

Kõige olulisem on ikkagi klient. Korraldaja peab suutma vaadata kogu kongressi klientide silme läbi. Nii saab väga paljud probleemid juba varakult lahendada ja samal ajal pakkuda ka ääretult väikeste kuludega hetki, mis jäävad konverentsi külastajale väga pikaks ajaks meelde.

Kui probleeme välja tuua, siis näiteks tekkis küsimus, kuidas kongressil osalejad EBS-i ja Olümpia konverentsikeskuse vahel liiguvad. Kuigi seal on ülekäigurada, ei olnud see parim variant, sest oleksime inimesed pidanud suunama bussipeatusesse, kus on aga niigi kitsas. Seega oli tarvis kuhugi ülekäik tekitada. Pöördusime murega Tallinna linnavalitsusse, kus soovitati munitsipaalpolitsei allüksust, kes tegeleb Tallinnas liikluse reguleerimisega. Tegimegi nendega koostööd: ütlesime neile kellaajad, nemad tulid kohale ja panid liikluse seisma, et rahvas rühmadena üle tee lasta.

Kongressi külastajad olid taaskord lummatud. Nenditi, et midagi sellist pole kunagi varem korraldatud. Niisuguseid pisiasju oli veel mitmeid.

Mis on eduka kongressi saladus?

Kongressi tuleb koos partneritega südamega korraldada. See peab olema rahvusvahelisel tasemel. Korraldajatel peab muu hulgas olema natuke õnnegi, kas või ilmaga. Muidugi nõuab korraldamine kogemust ja läbimõtlemist. Juhuse hooleks ei tasu päris kindlasti midagi jätta. Eri partnereid tuleb ja peabki kaasama, aga peamine juhtimine peab siiski endale jääma. Kellelegi teisele ei saa konverentsi juhtimist anda, kuigi meeskonnatöö on samuti tähtis.

Kindlasti on oluline konverentsikeskuse suurus. Kongressi on varem korraldatud ka väga suurtes konverentsikeskustes. Ma ei ütle, et see inimlik suhtlustasand ja tunnetus kaob seal päris ära, aga inimlik soojus ja õhkkond võib ikkagi nii suurtes keskustes kaduma minna. Kontakt inimeste vahel on aga põhiline.

Kongressikohtade kompaktsus andis osalejatele ka hea võimaluse Tallinna vanalinnaga tutvumiseks ning erksavärvilised kongressikotid olid neil päevil linnapildis selgelt nähtavad.

Kas teie arvates peaks ülikoolis toimuma rohkem üritusi, kus saaks konverentsi korraldamise kogemusi jagada?

Päris kindlasti. Küsimus ei ole minu jaoks tegelikult üldse mitte ainult korraldamises, vaid teaduse võrgustumises. Pärast kongressi korraldamist on minuga väga palju räägitud ja arutatud, kas oleks võimalik leida ühiseid huvipunkte, teha koos teadusprojekte jne. On tekkinud usalduslikum suhtlus. Sellised konverentsid aitavadki kontakte luua ja arendada ning korraldamine tuleb ainult kasuks. Siin saabki kolleege julgustada, et minge konverentside korraldamisega edasi.

Väga mõistlik oleks, kui konverentside korraldamise teave ülikoolis liiguks. Korraldus algab näiteks kirjutades taotlusi, muidugi tekib esialgu küsimus, et kuidas seda üleüldse teha. Iga korraldaja avastab seda aga tavaliselt omapäi. Seega oleks väga hea, kui seesugune kogemus ja näpunäited oleksid meie ülikoolis ühes kohas koos.

FOTO: ARNO SAAR / ÕHTULEHT / SCANPIX

MINISTER JÜRGEN LIGI: hariduse eesmärk on tark ühiskond

INTERVJUU

TÜ üliõpilasesinduse korraldatud Facebooki *online*-intervjuude sarjas vastas ligi veerandsaja tudengi küsimustele haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi. Noppisime intervjuust välja teemad, mis puudutavad kõige lähemalt Eesti kõrgharidust.

Mis on hariduse suurim eesmärk? Mida teeks Jürgen Ligi Tartu ülikooli rektorina? Kui hea on ministri arvates Eesti ülikoolide konkurentsivõime? Need on vaid mõned küsimused, millele üliõpilased vastuseid soovisid.

Indrek Lillemägi: Harry Brighouse on eristanud nelja peamist hariduse eesmärki: inimese vabaduse, enesemääramisõiguse suurendamine; majanduse areng; hea elu ja isiksuse areng; inimese ühiskonnas hakkama saamine. Mis peaks teie arvates olema meie üld- ja kõrghariduse suurim eesmärk?

Haritud inimene ja tark ühiskond. Minu meelest võib neid hakkida ka peenemaks kui neljaks, aga ma lisaksin Harry Brighouse'ile pigem juurde asja iseeneses. Suppi sellest ei tee, aga väärtus on see ometi.

Allan Aksiim: Kui teist peaks maagiliselt homme Tartu ülikooli rektor saama, siis mida te TÜ-s muudaksite?

Hm! Olen maagilises kimbatuses, sest ei tunne, et see saaks olla päriselt. Praegusest ametist vaatan suuremate ülikoolide rektorite pingutusi suure sümpaatiaga ja püüan neid näiteks valdkondade jaotamises, killustatuse vähendamises ja haridusmaastiku üldises tihedas liitmises pealetükkivalt toetada.

Poliitik ei peaks mõtlema ega näitlema end akadeemilises vallas targimaks, vaid tundma end vastutavana hariduskorralduses, strateegilistes suunamistes ja muus taolises.

Juhan Saar: Mida saate omalt poolt teha, et ülikoolide ja ettevõtete vaheline koostöö teadusvaldkonnas praegusest sujuvamalt toimiks?

Ettevõtete ja ülikoolide koostööd saab innustada, selleks on meil ka raha ette nähtud. On näiteks nutika spetsialiseerumise toetused, mis ettevõtjatele uurimis- ja tootearendusvõimalusi pakuvad, on ka institutsioonide toetamise programm, mis virgutab äristamist ja teadmussiiret.

Ülikoolidel on juba väga praegusaegne taristu, mille ettevõtlusega jagamine saab ühiskonnale palju kasu tuua. Ent üldiselt ei pea olema ega olegi nii, et teadlased on ülikoolides ja ettevõtted ettevõtetes. Ka teadlaseid peab ettevõtetes olema ning vaim ja materiaalne vara ühiskasutusse pääsema.

Minu arvates on suuremad ülikoolid siin häid algatusi teinud, mis on otsesidet ettevõtlusega tihendanud. Kehvad on seni meie ettevõtluse uuenduslikkuse näitajad, mis reedab me paiknemist väärtusahelas, tööviljakust ja elatustaset, nii et pingutada tuleb.

Reelika Alunurm: Kui heaks hindate Eesti ülikoolide võimekust konkureerida üleilmsel tasandil maailma parimate ülikoolidega? Milline on Teie silmis strateegia meie ülikoolide «teenuse väljaveoks» ja millised peaksid sel juhul olema fookusteemad?

Meie e-traditsioonid, e-maine, taristu ja inimesed on kahtlemata eelis hariduseski. Toodame e-õppevara ja tekitame digipööret praegu konkreetsema programmina üldhariduses. Ma siiski ei söanda digilahendusi pidada piiramatuks asenduseks, vaid täienduseks.

Erialade käes on nad praegu võimalusena, mida sisuga täita, kui see tundub tegijaile paljutõotav. Aga muutused on kiired ja ikka sellised, milliseks tegijad need teevad, mitte ei juhtu loodusseadusena.

on plaan kuidagi muuta seda olukorda nii, et vajaduspõhist õppetoetust taotleksid ja saaksid kõik need tudengid, kellel seda tegelikult vaja on?

Praegu pakub stipendiumi kasutamata jätmine leevendust hariduseelarve teistele ridadele, mis on jäetud tühjaks, ent pole grammigi vähem õilsad kui sotsiaalne tugi tudengitele. Küllap tajub igaüks, kui ta rahalisi riiklikke valikuid teeb, et gümnaasiumist ülikooli tuleku aeg pole automaatselt sama, mis majanduslik lahkumine perekonnast. Seepärast ei maksa siit loota külluslikke ja tingimusteta toetusskeeme, mis kõigile sobivad.

Tudengiaeg on tagumine aeg, et hakata kaasa elama mitte ainult oma olukorrale ja -huvidele, vaid ka ühiskonna toimemehhanismide jätkusuutlikkusele. Hariduse eelarves on alati palju vähemalt sama ahvatlevaid kitsaskohti kui sotsiaalsed.

Mariliis Vaht: Milliseks hindate viimasest kõrgharidusreformist tuleneva tasuta kõrghariduse otstarbekust?

Tasuta kõrgharidust pole ma kunagi otstarbekaks pidanud,

> POLIITIK EI PEAKS MÕTLEMA EGA NÄITLEMA END AKADEEMILISES VALLAS TARGIMAKS, VAID TUNDMA END VASTUTAVANA STRATEEGILISTES SUUNAMISTES.

Triin Truu: Praxise vajaduspõhise õppetoetuse uuringust selgus, et kuigi 2013/2014. õppeaastal prognoositi toetuse saajateks 30% kõigist samal õppeaastal sisseastunud tudengitest, siis taotles seda 27% ja toetust sai 15% ehk ainult pooled. Kas ministeeriumil sest see viib haridusest raha ära ja paneb suurimale kasusaajale haridusest ilmajääjatega ühesuguse rahastuskoorma.

Positiivset on siin muidugi ka. Muuhulgas näiteks see, kuidas selle muutuse käigus kõrghariduse majanduslikku seisundit parandada sai. Meie nime poo- »

» lest 70 000-pealine tudengkond on tänu sellele suuresti tulemuslikumalt tegutsema hakanud: hakanud päristudengiks või tööle läinud.

Maris Pille: Kas peate õigeks, et ülikooli sisseastumisel on võrdsustatud eesti keele riigieksami tulemus muukeelsete õpilaste jaoks eesti keele testiga, mis tegelikkuses ei taga piisavat keeleoskust, et ülikooliõpingutega hakkama saada?

See on õrn teema. Eestlaste emakeele-eelis ei tohi tähendada venelaste väljatõrjumist ülikoolidest. Kuni venekeelsete koolide keeletase pole väga hea, tuleb rakendada mingeid vahendeid venekeelsete positiivseks diskrimineerimiseks, mis ajas mõistagi väärivad muutmist. Muu hulgas pakume venekeelsetele süvendatud keeleõpet. Venelaste sissetungi eestlaste arvelt pole kõrgkoolides minu teada toimunud.

Indrek Peedu: Kooliõpetajate palgad kui prioriteet on sel kümnendil kohustuslik jututeema kõigi haridusministrite jaoks. Samal ajal pole ülikooliõppejõudude palgad ligilähedaseltki samavõrd tähelepanu leidnud. Mis peab juhtuma selleks, et haridusminister ka ülikoolide õppejõudude palkasid enda jaoks sama tähtsaks peaks, nagu talle meeldib õpetajate palku pidada?

Õpetajate palk on üles köetud ootuste ja antud lubaduste tõttu. Mina tahaks selle päevakorrast maha saada, tõstes palga realistliku ja mõistliku kõrgharitu keskmiseni. Ootuste kruvimise pärast olen aga väga kriitiline, sest selleks ei ole eraldatud vahendeid ning selle nimel tehtavate struktuursete muudatuste vastu käib juba sõda.

Ülikooli õppejõududegi palku ei määra tegelikult mina, nagu ei ole ma ka ettepaneku taga võtta kõrghariduselt keskhariduse kasuks raha ära. Küll aga olen struktuurireformide taga kõrghariduses ja teaduses, mis raha jagamist selgemaks teevad. Ilmselt ei ole lektorite töö tihti põhitegevus. Siiski arvan, et üliõpilased on keerulisem klientuur ja nende puhul peab ka kaup kallim olema.

Kristel-Maria Kadajane: Millest tuleneb asjaolu, et kui teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes on Eesti näitajad pea kõigis näitajates madalamad, on meil hariduse rahastamise määr SKP-d arvestades kõrgem kui enamikus Euroopa riikides (v.a Põhjamaad), ometi on probleem koolide ülevalpidamine ja õpetajate väikesed palgad?

Praegu olen väga rahulolematu ka rahastamise määraga, selle hoidmine oleks meie peamine võimalus suurrahvaste seas konkurentsis püsida ja kestma jääda. Aga rahapuuduse pärast ägavad koolid igal pool. Meil on selle taga põhjusena üledimensioneeritud struktuurid nii põhi-, gümnaasiumi-, ülikooli- kui ka kutsehariduse tasemetel, ent ka sotsiaalkulude rohkus, nagu tasuta koolitoit või kõrgharidus, mida enamik riike ei paku.

Põletav vajadus on liitmise järele, palju on langetamata otsuseid või lobi survel valede otsuste taaka, õpetajate palgarahagi on suuresti selle koorma sees. Näiteks koolivõrgus, mille korrastamist ei soosi kuidagi praegune investeerimistoetuse jagamine pearaha sees.

Otsuste ja reformide vastu on toimunud lahingud eelmiste ministrite ajal ja käivad minu ajal. Vahe on selles, et ei loodeta isikliku murdmise, vaid liitlaste heituma sundimise peale. Sisuline põhjendatus on seejuures ikka väga mannetu, see-eest on juba palgatud mainekorraldusfirmad ja advokaadid.

> PÕLETAV VAJADUS ON LIITMISE JÄRELE, PALJU ON LANGETAMATA OTSUSEID VÕI LOBI SURVEL VALEDE OTSUSTE TAAKA, ÕPETAJATE PALGARAHAGI ON SUURESTI SELLES KOORMAS.

Eleri Pilliroog: Mis suuna on võtnud haridus- ja teadusministeerium, et parandada sisserännanud või sõjapõgenikest noorte elu Eestis kohanemisel? Keda peaks sellesse protsessi kaasama?

Nad on eriliste vajadustega õpetamismaterjal, kellele pakume intensiivset keeleõpet ja kelle hariduslikku, ühiskondlikku ja majanduslikku seisu tuleb seejuures kindlasti arvesse võtta.

Ideeliselt saavad neist eestikeelsete tavakoolide kasvandikud, kes algul õpetajaid küll ehk veidi kohutavad, aga siiski ka kohustavad neid abi ja haridust andma. Kergemaks see koolide elu muidugi ei tee, aga teatud piirini pole see ka liiga suur mure.

Probleem ei ole ainult stereotüüpides

REELIKA ALUNURM
TÜ magistrant ja aktiivne üliõpilaste esindaja

Kui suur feminismiskandaal Tartu ülikooli karikatuuride teemal lahti läks, hoidsin nagu ikka omaette ja jälgisin erilise kireta sellekohaseid postitusi, mida ohtralt uudistevoogu tekkis. Ärge saage valesti aru: leian, et selliseid stereotüüpe rõhutada ei ole õige ja üliõpilastena peame kindlasti selle kohta arvamust avaldama. Kui keegi midagi ei ütle, siis ilmselgelt midagi ei muutu. Samas tundus mulle, et see ei puuduta mind, sest mina ei ole selline, ja kes tahab, tundku end siis solvatuna.

Siis nägin aga videot jaapani neiust, kes mängis flööti oma tissidega. Just, ta puhus ülevalt ja flööt oli kahe rinna vahel, liigutas seda edasi-tagasi. See pani mind mõtlema, et olen töötanud päris erinevatel töökohtadel ja olen palju kordi ka ise pidanud stereotüüpidega võitlema.

Näiteks laevanduses, mis on arhailine meesterohke valdkond, kus paratamatult on juurdunud teatud vanema põlvkonna arusaamad. Kui osalesin esimest korda veeteede ameti teabekoosolekul, vaatas laudkond haritud edukaid keskealisi mehi mind nagu ilmaimet. Kui veel suu lahti tegin ja kommenteerisin midagi mõistlikku maksu- ja tolliameti sürrealistlike nõuete kohta, oleks võinud lõugade lahtivajumise lainet lausa filmida. Kulus nädalaid, isegi kuid enne, kui suutsin osapooltele tõestada, et mul on aju. Iga kord, kui kohtusin uue asutusega, oli jälle sama olukord. Selle kõrval, et pidin tööd õppima, pidin ka pidevalt tõestama, et olen üldse vääriline inimene selles ametis.

Aga olgu, see oli tõesti traditsioonilise valdkonna näide. Mul on selline naissoole ebatavaline hobi ka: mulle meeldivad arvutimängud. See ei tähenda, et ma ei huvituks majandusest, poliitikast ja ühiskonnast. Lihtsalt mõnikord lähen koju ja mängin mõned tunnid, et end välja lülitada. Mängud on meestekeskne maailm. Kui ütled, et oled tüdruk ja mängid mänge, siis on kaks võimalust: kas oled automaatselt täiuslik tüdruksõbra materjal (seks ja mängud) või automaatselt halb mängija, sest «sa oled ju tüdruk». Ma ei ole kunagi väitnud, et mängin kõike hästi, – aga ega kõik mehed ju ka ei mängi. Minu jaoks on seda seost kummaline välja tuua. Pikka aega ei saanudki ma aru, milles asi. Kust tulevad need vanad stereotüübid ja arusaamad?

Siin tulevad sisse tissidega flööti mängivad tüdrukud. Olgu, nad ei pea otseselt tissidega flööti mängima. Mõnikord lükkavad nad keerulisemad ülesanded meeste kaela või jätavad oma arvamuse ebakindluse tõttu väljendamata. Teinekord lasevad nad end pildistada konsoolipulte lakkudes ja näitavad Twitch.tv avarustes ülekannet, kus pool ekraani on täis nende dekolteed. Tartust Pärnusse sõites olen korduvalt näinud tudengineiusid, kes end pool teed meigivad, siis rinna pluusikraest välja suruvad ja endast kümnete kaupa *selfie*'sid klõpsivad. Vahel teevad nad seda sama Maasika «lihaletil».

Nende kõrval on aga nii majandus- kui ka õigusteaduskonnas hulk toredaid, ilusaid ja arukaid noori naisi, kes näevad vaeva tuleviku ja ühiskonna nimel ning keda sellele vaatamata tembeldatakse selle teise vähemuse tõttu ultrabeibeks. Mina isiklikult olen nõutu. On ilmselt selge, et probleem ei ole ainult stereotüüpide väljatoomises, vaid ka nende taastootmises. Ühiskondlik arutelu on selle parandamiseks kindlasti hea ja vajalik, aga minu silmis sellest ei piisa. Kuigi ausalt rääkides: mina ei tea, mis on õige käitumisviis. Kas peaksin lähenema bussis pilte klõpsivale neiule ja ütlema: «Sinu käitumine õõnestab minu tõsiseltvõetavust.»? Kui tean, et minu kolleeg kasutab lapsed-on-haiged ettekäänet töölt viilimiseks, kas ma lähen tema peale kaebama? Ütlen talle, et see ei ole õige? Mis on siin sotsiaalne protokoll?

Mina ei tea, aga kui teie teate, siis öelge. Mu aastatepikkune võitlus läheks märgatavalt lihtsamaks.

Maa vajumise jälgimine aitab luua ohutuma elukeskkonna

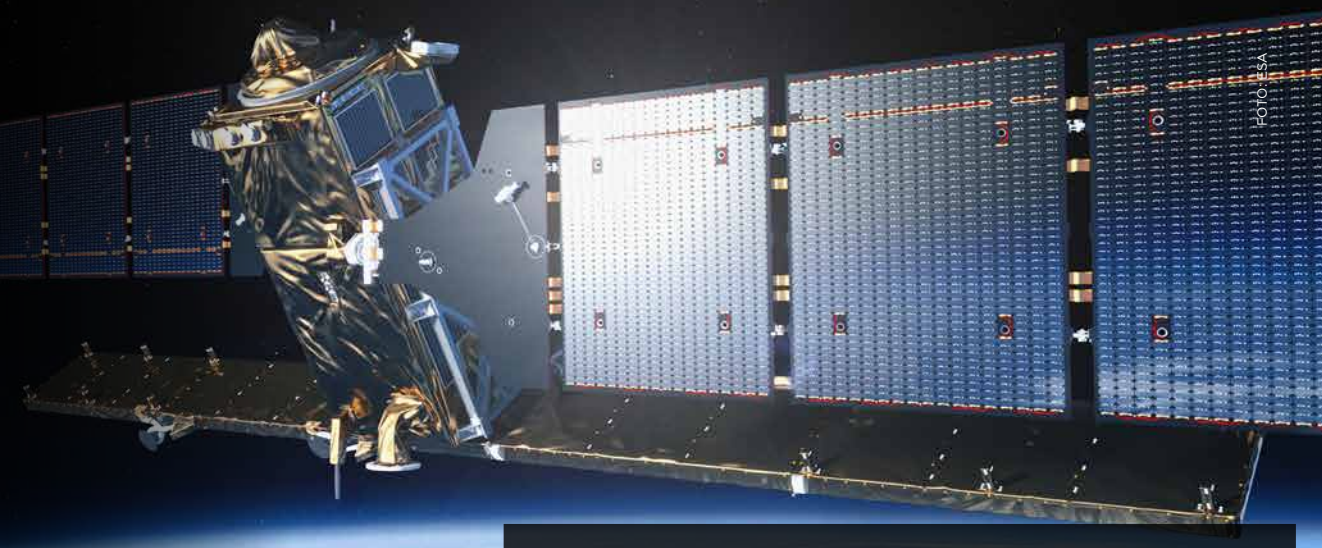
FOTO: ESA

ETTEVÕTLUS

Kas tunned, kuidas maa praegu jalge all vajub või hoopiski tõuseb? Seda tunda on võimatu. Aastas 2,5-millimeetrine maapinna tõus Haapsalu kandis ja 0,8-millimeetrine langus Pihkva järve ligidal on tingitud viimasest jääajast, ent üldiselt on Eesti alune maakoor kindel ja tugev.

KATRE TATRIK
katre.tatrik@ut.ee

Selleks et teada saada, kui palju Eesti aladel maapind ikkagi langeb või kerkib, teevad geoloogid Eestis iga 20 aasta järel maapinna loodimist. Nende sõnul meil maakoore liikumisega seotud riske karta pole vaja.

Kas see on nii ka Ida-Virumaa kaevanduste piirkonnas, kus maapind võib juba mõne kuuga langeda mitmeid milli- või isegi senti- ja detsimeetreid? Tartu ülikooli tudengid Jerzy Edvard Kaplinski ja Kaur Kristjuhan seda ei usu. «Selline langus võib kiiresti ohtlikuks muutuda,» ütles teisel kursusel informaatikat õppiv Kaplinski.

Ta tõi näiteks TÜ füüsikatudengi Martin Valguri möödunud aastal kaitstud bakalaureusetöö, mis viitab, et nelja kuuga võib maja Ida-Virumaal vajuda koguni kuus kuni seitse millimeetrit. Seda nägi Valgur tehisavaradari andmetest. Kohapeale mõõtma minnes olid näha ka praod maja ehitustarindis.

Valgur kasutas teadustöös nüüd juba vanema põlvkonna tehnikaks nimetatud satelliite ja radareid ERS SAR ja Envisat ASAR. Kaplinski ja Kristjuhan on aga näinud juba aasta jagu suurt vaeva, et sarnane teave välja puhastada ka võimsa Sentinel-1 tehisavaradari andmetest.

SATELLIIT AITAB MAAPINDA JÄLGIDA

Sentinel-1 on Euroopa uue põlvkonna radarsatelliit, mille radar pildistab edukalt Maad nii päeval kui ka öösel, nii pilvise kui ka vihmase ilmaga. Neid andmeid saavad Euroopas kõik tasuta kasutada.

Sellise kaugseiresatelliidi hea lahutusega ja suhteliselt laia vaatealaga tehisavaradari pilte analüüsides on võimalik vaadelda üksikute objektide liikumist millimeetri täpsusega nii kuude kui ka aastate lõikes. Samal ajal mitmeid objekte vaadeldes saab tuvastada maapinnaliikumisi ning sellest tulenevaid hoonete vajumisi ja kerkimisi hõlmavipakkuvas piirkonnas üldisemalt.

Tänu sellele loodavad TÜ ja SEB-i loodud Vega fondist aasta tagasi 2500 euro suuruse toetuse saanud noormehed olla peagi esimesed, kes maapinna vajumistest ja kerkimistest Eestis teada saavad.

«Alguses oli meil kala, nüüd oleme kala ära rookinud ja fileerinud. Meil on vaja see veel vaid ahju toppida,» kirjeldas Kaplinski, kui kaugele nende idufirma EstDinsar satelliidipiltide mürast puhastamise ning faaside võrdlusega jõudnud on.

EstDinsar sai raha, et luua teabesüsteem, mis suudab võtta andmed satelliidilt Sentinel-1 ja määrata kindlaks maapinna püstloodse liikumise määra. Sel meetodil saadav teave on täpne ja ajakohane, võimaldades kiiresti ja tõhusalt hinnata, kuhu on ohutu ehitisi rajada ning millised olemasolevad struktuurid on suure tõenäosusega ohtlikud.

«Praeguseks on meil käes üks ilus värviline pilt, aga praegu ei saa veel mitte keegi aru, mis sel pildil toimub,» rääkis Kaplinski.

Selleks et arusaamisele jõuda, peavad füüsikust Kristjuhan ja informaatikust Kaplinski võrdlemiseks palju sarnaseid pilte kokku koguma. «Seejärel näeme maapinnaliikumist ka numbrites ja saaksime ärimeeste juurde minna täpse jutu ning neile kasulike piltidega.» Kas tulemuseni jõutakse mõne kuu või aastatega, ei julge nad ennustada.

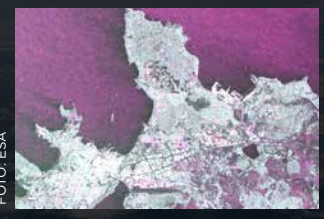
FOTO: ESA

SENTINEL-1 SAADAB TÖÖTLEMATA FOTO (FOTOL TALLINN).

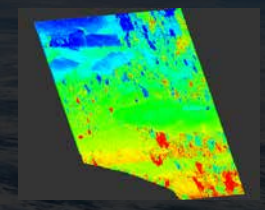
FOTO: ESTDINSAR

ESTDINSAR TÖÖTLEB PILTE JA MÄÄRAB ÄRA MAAPINNA LIIKUMISE, KUID EI ESITA OMA ANDMED VEEL ARUSAADAVALT (FOTOL PÄRNU).

Seesuguse tohutult keerulise satelliidi andmete töötlemisega on hakkama saanud juba rühm Milano teadlasi, kes müüvad oma ettevõtte TREuropa teadmisi USA suurtele naftamaardlate haldajatele.

«Firmad on nõus maksma üüratuid summasid selle eest, et nad saaksid maapinna vajumistest varem teada kui keskkonnaametnikud. Nii saavad nad probleemid aegsasti lahendada,» ütles Kaplinski.

EstDinsari loojad usuvad, et Eestis oleksid sarnastest andmetest kaevandajatele lisaks huvitatud teedeehitajad, aga võib-olla ka ühiskondlikke hooneid rajavad omavalitsused.

LINNASTUMINE PAKUB ETTEVÕTETELE HUVI

Sõnadega «seda on võimalik teha, aga ma pole päris kindel, kuidas» andis Kaplinskile ja Kristjuhanile idee Sentinel-1 andme järgi maapinna püstloodset liikumist mõõta Kaupo Voormansik, kes on ilmselt Eesti parim satelliitide ja tehisavaradarite asjatundja, Tartu observatooriumi radarkaugseire töörühma juht ja tarkvara tehnoloogia arenduskeskuse teadur. »

FOTO: ESA

» Tema algatatud käsitus ülemaailmse linnastumise jälgimise infosüsteemist BurDA, mida Vega fondist toetati 8300 euroga, otsib parasjagu lisarahastust, et idee ellu viia.

EstDinsari kohta ütles Voormansik, et rakendusel on meeletu arenguvaru nii hoonete ja sildade varisemise ette ennustamiseks kui ka maapinna stabiilsuse seireks. «Eestis võiksid need hu-vialad olla eelkõige linnad, sillad ja viaduktid ning Ida-Virumaa kaevandusalad,» rääkis ta.

Viimaste ettekannete põhjal maailma suurimalt kaugseire-konverentsilt IGARSS 2015 on Sentinel-1 andmed väga kvaliteet-sed ja sobivad selleks faasipõ-hiseks kujumuutuse mõõtmise rakenduseks. See pole ka üllatav, sest Sentinel-1 ehitati paljuski just SAR-interferomeetria raken-dusi silmas pidades.

«Nüüdseks on juba peaaegu aasta jagu pidevalt häid Senti-nel-1 andmeid laekunud ning tuleb vaid tööga pihta hakata, et see metoodika Eestis tööle panna. See on huvi äratanud juba väga mitmes Eesti ettevõttes, ülikoolis ja riigiasutuses, nagu Eesti Energia, maa-amet, Datel, Regio, TÜ geoloogia õppetool ja TTÜ mäeinstituut. Kui kogu see võimas potentsiaal koonda-da, oleks meil töötav rakendus paari kuuga valmis. Siis jääks üle ainult eksport käivitada,» rääkis Voormansik.

Artikkel on varem ilmunud TÜ ja ERR-i ühises teadusportaalis ERR Novaator.

KOSMOSERADARIGA LINNADE ARENGUT JÄLGIDES

TÜ noored teadlased otsivad rahastust, et kokku panna satelliidi ja mobiili andmetel põhi-nev üleilmne linnastumise uurimise teabesüs-teem BurDA.

«Kõik legoklotsid on meil valmis, vaja on ainult arendusraha, et süsteem korralikult käima panna,» ütles BurDA ehk *big urban and regional data analyser* (endise nimega CUDA) projekti eestvedaja Kaupo Voormansik. Lego, mille kok-kupanekust unistatakse, on maailma esimene infosüsteem, mis ühendab veebikaardil satelliidi-pildid ja mobiilpositsioneerimise.

BurDA meeskonna algoritm oskab satelliidi-pildilt välja lugeda, kus majad asuvad, ja nende koostööpartner Positium suudab mobiiltelefoni andmete põhjal öelda, milleks neid hooneid kasutatakse. Ent satelliidi ja mobiiliandmeid ühendava IT-süsteemi välja arendamiseks on vajaka umbes kaks miljonit eurot.

Süsteem võimaldab peaaegu reaalajas kaar-distada nii hoonestuse kui ka rahvastiku muu-tusi. Täpne ja värske teave linnade olukorrast ja nende muutumise suundumustest võiks abiks olla eelkõige Aafrika ja Aasia linnade planeerimi-sel. Just neis piirkondades toimub linnastumine kõige kiiremas tempos ja sageli korrapäratult.

Tark linnaplaneerimine aitaks vähendada liik-lusummikuid ja keskkonnareostust. Ent raken-dusest võib kasu olla erasektoriski, sest suuri andmekogusid töödeldes saaks öelda näiteks kaubandusvõrgu omanikele, kuhu oleks suurima kasumi eesmärgil kõige mõistlikum poed rajada.

Just erasektori kaudu uudse teenusega turu-le tulekut peab lihtsamaks ka turu-uuring, mille arendajad sügisel tellisid Vega fondi antud toe-tuse eest. Peale selle selgus uuringust, et kuigi kiire linnastumine on suurim probleem Aafrikas ja Aasias, siis uue teenusega Aafrika turule sisenemisel on takistuseks ilmselt maksejõulise kliendi puudumine ning Aasia suurriikides kait-setollide majandusel põhinev mõtteviis.

«Hiinal ja Indial on olemas kosmoseprogram-mid ja plaanimisvahendid. Isegi kui Euroopa süs-teem on parem, eelistatakse oma ettevõtet või teadusasutust. Samas soovitatakse meil alustada nendega koostööprogramme või läheneda läbi rahvusvaheliste organisatsioonide, nagu Aasia arengupank, Maailmapank ja ÜRO –, kes võiksid ka ise olla BurDA süsteemi kasutajad. Need organisatsioonid on huvitatud sellest, et nad saaksid maailma linnastumisest suure pildi, ja meil on võimalik seda neile kerge vaevaga pakkuda.»

1968. AASTAL SAI OLAV MARANIST KRISTLANE. VARASEMAST IDEEST, ET KA ABSTRAKTNE KUNST ON REALISTLIK, JÕUDIS TA AJAPIKKU VAIKELUMAALIDENI.

PILDID: EESTI KUNSTIMUUSEUM

1972. AASTAL LÕPETAS TEGE-VUSE KALJO PÕLLU JUHITUD KUNSTIRÜHMITUS VISARID. MH TŠEHHOSLOVAKKIA 1968. AAS-TA SÜNDMUSTE MÕJUL KAO-TAS LÄÄNE JÄRGIMINE PÕLLU JAOKS MÕTTE. AEGAMISI PÖÖRDUS TA SOOME-UGRI MOTIIVIDESSE, OTSIMA EESTI OMAKULTUURI ALUSPINDA.

1976. AASTAL TUTVUS JÜRI ARRAK PÕHJALIKUMALT PIIBLIGA. SAGENESID VIITED KRISTLIKULE IKONOGRAAFIALE, TEMA TÖÖDESSE TULID «LOOD» JA «TEGELASED». SAMAS TUGEVNES KA ÜHISKONNAKRIITILINE JA MANITSEV SÕNUM.

Ülepingutatult poliitiline kunstiajalugu

VÄITEKIRI

Viimaste kümnendite kunsti püüdlik «desovetiseerimine» on tähelepanuta jätnud palju väärt kunsti, leiab Jüri Arraku, Kaljo Põllu ja Olav Marani loomingut uurinud Tõnis Tatar.

MART ZIRNASK
mart.zirnask@ut.ee

Kaljo Põllu, Jüri Arrak ja Olav Maran olid 1960. aastatel sürrealismi, kollaažide ja geometriseeritud maastikumaalidega Eesti kunstis hinnatud uuendajad.

Järgmise kümnendi keskpaigaks olid kõik kolm aga järsult pöördunud tavapärasema sisu ja vormi poole, mis hilisemale, pigem lääne teooriatele toetu-vale kunstiloole aga õieti huvi ei pakkunud.

Mõtestamaks selliste hinnan-gute tausta, nõukogude pärandist vabanemise püüdu Eesti kunsti-loos, vaatas kunstiajaloolane Tõnis Tatar tänavu suvel Tartu ülikoolis kaitstud doktoritöö tarbeks läbi üle 1000 pildi »

» Arrakult, umbes 400 Kaljo Põllult ja 200 Olav Maranilt.

«Minu arvates lükati see [desovetiseerimise] pendel liiga äärmusesse,» räägib ta.

Mida see tähendab?

Kogu nõukogude ajal loodud kunsti hakati vaatlema sellest vaatenurgast, millises suhtes see võimuga olnud oli. Tagantjärele püüti kangesti leida vastalisi või põrandaaluseid tegelasi. Vastalisus muutus justkui aumärgiks, mida püüti külge riputada, kellele võimalik. Mõned kunstnikud ehtisid ka ise end selliste vastuseisu loorberitega.

Selle mõjul sattus minu arvates väga suur ja väärtuslik osa nõukogude ajal Eestis loodud kunstist ebasoosingusse. Ebapopulaarne oli seda näitustel näidata või kunstiajalooliselt uurida. Sellega ei tegeletud.

Kas Põllut, Maranit ja Arrakut on seetõttu ka kuidagi «vildakalt» mõtestatud?

Viimased 20 aastat on kõiki neid nii kunstiteaduses kui ka kriitikas eelkõige ignoreeritud.

Väga on väärtustatud nende varaperioodi, eriti 1960. aastaid. Hilisem pöördumine oleks justnagu mingi üsna kahetsusväärne langus.

Nad kõik on väga sisukad ja huvitavad kunstnikud. Enda arvates ma justkui taastasin nende suhtes õigluse.

Kuidas nad ise oma neoavangardi perioodi hinnanud on?

Vähemasti Jüri Arrak ja Olav Maran, keda intervjueerisin, suhtuvad oma varasesse kunsti kui sellisesse suurema väärtuseta noorusaja vallatusse. Nad peavad

TÕNIS TATAR

FOTO: ERAKOGU

seda kohati lausa ekslikuks või pinnapealseks.

Tundub, et Kaljo Põllu suhtus samamoodi, kui ta 1970. aastate alguses mingi osa oma tänapäeval väga hinnatud kollaažidest ja assamblaažidest prügikasti viis.

Aga kas kellelgi neist polnud avangardi vastu kibestumust: teeks edasi, aga ei oska enam?

Pigem olid nad seal ikkagi liidrirollis. Kuigi Maran küll ütleb, et ta tundis end popkunstiga kaasa minekuks liiga vanana.

Kaljo Põllu, paradoksaalselt, sukeldus väga entusiastlikult ja põhjalikult neoavangardi tekstidesse. Ja leidis selle siis lahja või kohati naeruväärse olevat.

Pigem, jah, toimusid kõigil murrangud isiklikus maailmavaates. Senine kunstikeel ei sobinud enam.

Hea rahulik oleks neid murranguid mõtestada lihtsalt vanemaks saamisena.

Lugesin 1980. aastate kunstikriitikat, kus Ants Juske käsitles mingil määral sedasama muutust, millest mina kirjutan.

Tema tõi ka sarnase analoogia: vahetult pärast stalinismist vabanemist valitses Eestis «kultuuri noorus», hinnati uuenduslikkust ja mässu olemasoleva vastu. Aga mingil ajal tõusid märkamatult esile hoopis teised väärtused, sealhulgas sisuline, esteetiline või filosoofiline kvaliteet.

Kuuekümnendate avangard tähendas ka noorusekultust, kus kõige kõrgem väärtus oli otsimine. Aga vist Jüri Arrak on seda väljendanud: on absurdne pidada otsimist kõige kõrgemaks väärtuseks ja välistada võimalus, et midagi ka leitakse.

Minagi lähtusin sellest, et võib-olla need kunstnikud oma küpsusperioodil leidsid midagi.

Sul oli töös ka selline mõte, et Eesti sõjajärgne avangard oli «ebasiiras».

Üritasin pisut väidelda Peter Bürgeri (saksa kirjandusteadlane – toim.) ja tema neoavangardi käsitusega. Et neoavangard oli Eestis oma tekkemoelt ebasiiras, sest ta ei võrsunud meie kohalikust pinnasest.

See võeti läänest šabloonsel kujul üle?

Just nimelt, jah.

Kaljo Põllu võis küll siin TÜ kunstikabinetis reproduktsioonide järgi Warholi või Rauschenbergi jäljendada, aga täiesti absurdne on võrrelda seda äärmiselt tagasihoidlikku akadeemilist elu, mida ta siin elas, ja Andy Warholi *sex-drugs-rock'n'roll*-olustikuga Factory't (Warholi stuudio New Yorgis – toim.), mida ta vaikselt kunstis eeskujuks võttis.

Arvan, et neoavangardi tehti Eestis siira vaimustusega, sellel on ka suur mõju meie praegusele kunstile. Aga n-ö *wannabe*'likku elementi on selles 1960.–1970. ja võib-olla ka 1980. aastate neoavangardis päris palju.

Mida Arrakul, Põllul ja Maranil sinu meelest kehtestada või manifesteerida õnnestus?

Nende tegevus tekitas siin suhtelise vabaduse ruumi: seostas Eesti kultuuri jälle lääne maailma ja kultuuriga.

Aga kuuekümnendate lõpul muutus senisel kujul lääne jäljendamine Eestis väga problemaatiliseks.

Lääne kunst politiseerus teravalt. Paradigma vahetus, esile tõusid uusvasakpoolsed meeleolud.

Kas Eesti kunstnikud pidasid seda uusvasakpoolsust naiivseks?

Need mõned kunstnikud ja kunstiteadlased küll, kes üldse said läänes reisida ja sellest kirjutasid. Jaak Kangilaski ja Ilmar Malin näiteks – neis tekitas see lääne kuuekümnendate lõpu vasakpoolne idealism pigem vastikust või ebameeldivust.

Viitad töös ka sellele, et Eesti NSV-s jäi pärast kolmekümnendaid ja Pallast valitsema «kõrge kunsti» mudel.

> ARVAN, ET NEOAVANGARDI TEHTI EESTIS SIIRA VAIMUSTUSEGA, SELLEL ON KA SUUR MÕJU MEIE PRAEGUSELE KUNSTILE.

Jah, seda on väljendanud Juske ja Kangilaski.

Kuivõrd see sinu meelest siinse avangardi arengut takistas?

Pallaslik *establishment* vastandus avangardile küll.

Selles mõttes on huvitav Kaljo Põllu: kuuekümnendatel mässas ta Tartus korraga nii nõukogude võimu kui ka vanade, etableerunud pallaslaste vastu. Kritiseeris, et Pallas jäljendas oma aja Pariisi teisejärgulist kunsti.

Samas, algul võitles ta eesti kunsti ajaloolise traditsiooniga, aga järgmisel kümnendil hakkas ise uut traditsiooni aretama, kuigi sukeldus palju ka kaugemasse ajalukku.

Arvad sa, et analüüsimiseks on võimalik kunst oma ajast, ühiskonnast ja poliitilisest olukorrast täiesti välja tõsta?

Kuuekümnendatel ja sulaajal nähtavasti oli küll kunstiloomingul ja ühiskondlikul vabadusel mingisugune seos. Aga normaalsetes ühiskondlikes oludes on kunst minu arvates väga düsfunktsionaalne vahend ühiskondlikes aruteludes kaasa rääkimiseks või ühiskonna muutumiseks.

Kirjandusel või filmil on ehk päris head võimalused inimeste poliitilist meelsust mõjutada. Aga kujutava kunsti teosed – see on selline kirvega kure jahtimine.

Arrak vist arvas ka, et kunst peaks ennekõike vaimsust edendama. Ja Maranil oli hilisperioodil mõte kunstist kui «alandlikkuse harjutusest».

Kujutavale kunstile on minu meelest palju omasemad mingid teised ülesanded [kui poliitilisus]. Eelkõige selline esteetiline tundekasvatus. Maitse arendamine. Ja ka emotsionaalsete elamuste – parimal juhul positiivsete – pakkumine.

Jüri Arrakut ja Olav Maranit sa ka intervjueerisid. Mida nad praegusest kunstist arvasid?

Arrak esineb senini meedias, ütleks, et ta on mõõdukalt kriitiline. Maran, ma arvan, on juba ammu kunstielust üsnagi eemaldunud.

Kas sina näed lähimineviku eesti kunstiloos mingit n-ö tuumideede kordumist?

Mingit paralleelsust näen ma küll 1920.–1930. aastate ja 1960.–1970. aastate vahel.

Kahekümnendatel saame ka rääkida kultuurilisest noorusest ja mässumeelsusest, avangardile ja modernismile suunatusest. Kolmekümnendateks küpses see alalhoidlikuks pallaslikuks impressionismiks, aga ka kodanlikule publikule arusaadavaks ja meeldivaks kunstiks.

Kuuekümnendate kunstniku kui boheemi asemel oli 1970.–1980. aastatel ka sageli kunstnik kui esteet või dändi. Kunstiteoste kui luksusesemete valmistaja.

Aga mulle on mõlemad hilisemad perioodid ka sümpaatsed. Kaheksakümnendatele elasin ise väikese lapsena kaasa – aga võib-olla lihtsalt suhtun mingi igatsusega sellisesse kujutlusse, et kunst on ka tavalisele inimesele huvipakkuv, arusaadav ja meeldiv.

Kuhu praegune Eesti kunst selles valguses jõudnud on?

Arvan, et üheksakümnendatel tehti sellisele küpsusikka jõudnud kunstile üsna järsk lõpp peale. Kunst läks nagu uuesti teismelise vaimulaadi tagasi ja tundub, et on seal senimaani. Loodaks väga, et ta jõuab uuesti sellisesse küpsemasse järku.

Aga ma ei oska öelda, kas neid märke praegu on või ei ole.

Maailmarändur Maarika Traat

VILISTLANE

Inglise keele filoloogi ja arvutuslingvisti haridusega Maarika Traat räägib kaheksat keelt, armastab rännata ning alati Tartusse tagasi tulla.

MERILYN MERISALU
merilyn.merisalu@ut.ee

Tundub, et paljuga tegeleda on Maarikale alati meeldinud. Pärast Miina Härma gümnaasiumi lõpetamist astus ta esialgu bioloogia erialale, poole aasta jooksul sai ta aga aru, et tahaks siiski midagi muud teha, ja valis inglise filoloogia.

Ainult sellest siiski ei piisanud, sest tal oli suur soov muudki põnevat õppida. Et ta reaalteadusest täielikult eemale ei jääks, valis Maarika kõrvalerialaks arvutuslingvistika. Ta käis ka Heino Elleri muusikakoolis viiulit õppimas.

«Millal siis veel õppida, kui mitte ülikooli ajal? Mäletan, et paljud meist valisid juurde kõrvalerialasid ja valikaineid. Seepärast ei saanud me kursusega väga palju aega koos veeta, vaid jagunesime väiksematesse rühmadesse,» meenutab Maarika.

Keeleloengud olidki üldjuhul väiksemates rühmades ja rohkem nagu praktikumid. Kuna isiklikke arvuteid 1990. aastatel veel kellelgi väga polnud, tuli õppejõudude juttu eriti usinasti üles kirjutada.

TÄHETORNIST ARVUTIMAAILMA

Maarika isa töötas tollal Tartu tähetornis, kus eesrindliku asutusena olid arvutid olemas. Kooli ajal huvitasid need masinad neiut rohkem mängude pärast, ent ülikooli ajal veetis ta seal palju aega uurimistöid kirjutades.

Kui Maarika 2000. aastal TÜ inglise keele ja kirjanduse erialal lõpetas, mõtles ta, kas minna edasi õppima Cambridge'i või Edinburgh'i. Valitud eriala oli mõlemas ülikoolis sama: arvutuslingvistika, mis ühendab keeleteaduse informaatikaga.

«Valik osutus Šotimaa kasuks, sest seal olid inimesed, kellega suhtlema pidin, abivalmimad – sain dokumendid kiiremini korda,» räägib Maarika. Ülikooli võeti ta vastu, aga stipendiumi puudumisel palus naine õppetöö alguse aasta võrra edasi lükata.

Nii oli võimalik veidi aega mujal ringi vaadata. Ta alustas Tartu ülikoolis, veetis siis külalisüliõpilasena kaks kuud Zürichi ülikoolis ja õppis ka Chicagos. Kevadel võttis neiu uuesti ühendust Edinburgh'i ülikooliga ja kui stipendium oli kindel, läkski Šotimaale.

FOTO: ALDO LUUD / ÕHTULEHT / SCANPIX

MAARIKA TEGI OMA ESIMESE «ÕIGE» PALVERÄNNU – TEE KODUUKSELT SANTIAGOSSE – LÄBI 2012. AASTAL. MUUHULGAS KÕNDIS TA LÄBI POOLA.

«Üldistust, kuidas eri ülikoolides õppimine käib, selle põhjal teha ei saa, sest õpe oleneb kindlasti tasemest ja valdkonnast, kus õppida. Vorm tundus igal pool olevat sama: õppejõud on auditooriumi ees ja räägib juttu.»

Saanud Edinburgh'i ülikoolist doktorikraadi, mõtles Maarika, kas jääda veel mõneks ajaks välismaale. Siis sai ta aga Tartu ülikoolist hea pakkumise tulla bioinformaatika järeldoktorantuuri, ja naasis koju. Mõnda aega töötas ta ka TÜ-s teaduri ja Playtechis programmeerijana.

Peale arvutikeelte valdab Maarika mitmeid inimkeeli. Rääkida oskab ta enda hinnangul praegu kaheksat keelt, kuigi õppinud on neid rohkemgi. Eesti ja inglise keele kõrvale loetleb ta vene, saksa, prantsuse, itaalia, hispaania ning portugali keele.

KEELED VAJAVAD KASUTAMIST

«Itaalia keelega alustasin muusikakoolis, õppisin seda koos lauljatega. Jätkasin sellega ülikoolis, kus meid õpetas itaallanna. Sain tänu temale stipendiumi, et keelt Itaalias õppimas käia. Minu meelest ongi parim viis keelt õppida, olles keskkonnas, kus seda räägitakse.»

Tänu itaalia keelele hakkas ta aru saama ka hispaania ja portugali keelest, mida hiljem juurde õppis. Kõige paremini saab keelt harjutada reisides, mida Maarika on üsna palju teinud.

Rännupisiku sai ta ilmselt isalt. Noorena reisis Maarika palju perega, hiljem on ta omal käel suure osa Euroopast hääletades või matkates läbi rännanud.

«Esimest korda omapäi reisimas käisingi vist Itaalias keelt õppimas. Isa viis mu Valka, kus rääkisime ühe veoautojuhiga, kellega sain edasi Saksamaale. Sealt leidsin ise tee edasi Itaaliasse,» meenutab ta.

Kuigi nii mõnedki ei pea hääletamist turvaliseks, ei ole Maarikal õnneks halbu kogemusi olnud. Enamik neist, kes hääletajaid auto peale võtavad, on väga normaalsed ja abivalmis inimesed. Tõenäosus, et midagi halba juhtub, ei ole küll olematu, kuid siiski kaduvväike. Samas pole koduski täiesti turvaline.

Kui Maarika mõnda aega Inglismaal ühes koolis *au pair*'ina töötas, kuulis ta ühelt prantslan- »

» nalt palverännuteest Santiago de Compostelasse. Talle tundus ennekuulmatu jutt, et keegi võtab kuu aega jalgsi ligi 800 kilomeetrit võõral maal rändamiseks.

«Mulle tundus, et palverännak on väga usuline tegevus ja ma ei julgenud küsida, mida see endast kujutab. Kui vabatahtlikuna Hispaanias olin, kuulsin kohalikelt noortelt, et nemadki on selle tee läbi teinud. Kui sain aru, et see ei ole ainult usuline, tekkis mul suurem huvi,» jutustab Maarika.

KODUUKSELT SANTIAGOSSE

Esialgu tundus, et on võimatu leida vaba kuud, mil rännak läbi teha. Siis hakkas Maarika töötama interneti vahendusel ühe Austraalia firma heaks, kus töö käis etappidena. Nii tekkiski võimalus esimene palveränd ette võtta.

«Rännak ja inimesed, kellega teel kohtusin, jätsid mulle kustumatu mulje. Läbisin kõige populaarsema, nn Prantsuse tee Hispaania-Prantsuse piirilt Santiagosse ja mõtlesin, et ehk kunagi tulevikus proovin teisigi teid.» ajaks tagasi jõuda. Poolt- ja vastuargumente kaaludes sai otsustavaks, et mul oleks väga kahju, kui see rännak tegemata jääks.»

Kui otsus tehtud, võttis Maarika kümme päeva aega, et kõik poolikud tööd ära lõpetada ja pikaks reisiks ettevalmistusi teha.

«Kui juba astuma olin hakanud, tundsin, et ei saa enne koju tagasi tulla, kui olen sihile jõudnud. Kodu lähedal oli küll veider tunne, et ühest küljest on see veel nii lähedal, teisalt aga lõpmata kaugel. Mida kaugemal olin, seda kergem oli. Hea tunde andis seegi, et silme ees oli selge siht: teadsin täpselt, kuhu minemas olin,» räägib Maarika.

Leedus ja Lätis pani eestlase pikk teekond inimesi imestama. juba Poolas teatakse sellest aga rohkem, sealt kulgevad läbi ka märgistatud palverännurajad.

Et jalgsirännak oleks ohutum ja ilusam, viivad rajad tihti läbi looduskaunite kohtade ja ajalooliselt tähtsate piirkondade. Mürarikkaid suurteid enamasti välditakse, seda eriti Hispaaniale lähemale jõudes.

See teeb palveränduri tee küll avastusterohkeks, aga mõneti ka ebamugavaks. Näiteks kui Maarikal hakkasid jalanõud ära kuluma, ei sattunud teele enam ühtegi suuremat linna, kust oleks saanud uued jalavarjud osta.

> KUI JUBA ASTUMA OLIN HAKANUD, TUNDSIN, ET EI SAA ENNE KOJU TAGASI TULLA, KUI SIHILE JÕUAN. MIDA KAUGEMAL OLIN, SEDA KERGEM OLI.

Üks kaasränduritest ütles tookord, et õige palveränd algab inimese koduukselt. Esialgu naeris neiu, et jah, hispaanlane või prantslane saab seda öelda, aga eestlase puhul ei tule see kõne allagi. Idee pikast rännust hakkas aga vaikselt idanema.

«Mul oli mõte sügisel uuesti ülikooli minna ja rännakut ette võttes ei pruukinud ma õigeks

Õnneks kohtas ta kümmekonnast prantslasest koosnevat rühma, kes hakkasid kohe aru pidama, kust eestlase murele lahendus leida. Lõpuks jõuti koos väikesesse kohalikku baari, mida pidanud pere pojal oli sama jalanumber kui Maarikal, nii sai neiu endale asendusjalanõud.

Kaks nädalat ja 200 km hiljem liitusid Maarikaga tema ema ja tädi, kes tõid Eestist uued jalavarjud. Siis sai ta heategijatele nende poja botased tagasi saata ja prantslasi veel kord abi eest tänada.

See seni pikim jalgsirännak võttis aega natuke üle poole aasta. Nüüdseks on Maarika Santiagosse jõudnud kaheksal korral, kuid edasisised palverännud on olnud tavapärasemad ja tublisti lühemad. Ta on peale ema ja tädi meelitanud reisile kaasa oma isagi.

PALVERÄND POLE VAID USKLIKELE

«Olen tuge pakkunud teistelegi inimestele, kes Santiagosse minna on tahtnud. Hispaanias kõndimist tuleb aastas ette kord-kaks. Rühmaga minnes on vaja teha ka eeltööd: sõna levitada, plaanida jne,» jutustab Maarika.

Santiago palverännuteed ei kõnnita vaid usulise eesmärgiga. Paljud võtavad selle tee ette, et olla palju aega värskes õhus ja eemal igapäevapingetest. Mõnele annab see võimaluse enda peas nii mõndagi selgeks mõelda.

Mis põhjusel Maarikat aga kogu aeg Eestisse tagasi tuleb? Ta enda sõnul ongi kõik viimase aja kodumaalt eemalolemised olnud lihtsalt ärakäimised ning mõte, et kuhugi mujale minna ja sinna jäädagi, ei ole praegu päevakajaline.

«Minu pere on ju siin, Tartus. Ja eks hakkan järjest rohkem hindama ka Eesti loodust ja kliimat. Lõpuks on ikka nii, et kui olla pikalt Hispaanias olnud, siis tahaks musta leiba ja eesti kodust sööki. Hea on ära käia, aga veel parem on tagasi tulla!»

Keeruline, kuid ergutav Itaalia

FOTOD: 3X ERAKOGU

ITAALIAST LEIAB NII VABADUSE KUI KA KÜSIMÄRGID ILMA KÜSIMUSTETA.

REISIKIRI

Poolteist aastat tagasi tähendas Erasmus minu jaoks ühe paljutõotava programmi nime. Ma ei teadnud, mis mind ees ootab, aga otsustasin, et võtan sellest programmist maksimumi.

GETTER KOOBAS
turismi- ja hotelliettevõtluse
3. aasta tudeng

Nii veetsingi 2014. aasta suve Hispaanias Barcelona lähedal, olles administraatorina praktikal ühes kuurortlinna hotellis.

Pärast praktikat tulin paariks päevaks Eestisse, et vahetada suverõivad talviste vastu, ja suundusin edasi Poolasse, et läbida sügissemester Józef Piłsudski nimelises Varssavi kehalise kasvatuse akadeemias. Kevadsemestril õppisin küll Eestis, aga uueks suveks otsisin endale juba järgmise välispraktika koha, seekord Itaaliasse.

Sellistelt pikkadelt kogemusreisidelt tagasi tulnuna on minult tihti küsitud «Kuidas oli?» See on üldine küsimus, millele saab vastata väga mitmesugu- »

GETTER KOOS TÖÖKAASLASTEGA VIIMASEL TÖÖPÄEVAL.

» selt. Enamasti ei ole ma nendega jänni jäänud.

Hispaania-kogemusest rääkisin tihti ülivõrdes. Jäin praktikaga väga rahule, kuigi oli ka päevi, kus töötasime nagu konveierilindil: registreerisime kahekesi hotelli sisse ja hotellist välja sadu inimesi, nii et ei olnud aega isegi aevastada. Sellegipoolest oli töökeskkond ülimalt meeldiv. Peale selle arvati tihtipeale, et olen hispaanlane ja see oli mulle justkui suurim kompliment, sest järelikult sobisin sinna keskkonda hästi.

Poolat olen soovitanud kõigile eelkõige kui uut ja taskukohast reisi sihtkohta. Poola on paljude jaoks veel avastamata riik ja mul on hea meel, et minu jaoks see enam nii ei ole.

UNIVERSUMISUURUNE ITAALIA

Õppimisest rohkem jäi aga meelde see, kuidas meie kooli üsna keerulises hoonetekompleksis kulus ohtrasti aega, et vajalik klass üles leida. Näiteks võis ühel õpperuumil olla kolm erinevat numbrit või ühes majas kaks sama numbriga klassi, rääkimata sellest, et ühes hoones oli justkui terve korrus puudu. Küll see oli alles seikluslik-müstiline kool.

Aga kuidas oli Itaalia? See on üks raske küsimus. Itaalia on nii *grande* riik, et seal oleks justkui terve universum koos. *Grande* tähendab eelkõige midagi suurt ja seda see riik on nii pindalalt kui ka rahvaarvult, aga samas tähendab *grande* ka midagi võimsat, suurejoonelist ning hoomamatut. Seda kõike on see riik samuti vaieldamatult. Kui miski on nii suur, siis ei ole seal lihtne kõige toimimisest aru saada. Itaalias on igaühel sellest rohkem kui 60 miljoniga elanikkonnast oma tõde.

Üritasin Põhja-Itaalias Emilia-Romagna maakonnas ühes väikses kohas Firenze ja San Marino vahel iga päev mingit tõde leida. Töötasin piirkonnas tunnustatud heaoluhotellis, mille üks eripära oli termaalvee olemasolu. Üsna huvitav oli jälgida, kuidas inimesed suvel 40-kraadise kuumusega peaaegu sama kuuma veega basseinis käisid. Minu töö oli määratud majutuse poolele. Olin praktikal müügiosakonnas, kus minu peamised ülesanded olid seotud reisikorraldajatega, kuid täitsin vastuvõtus lihtsamaidki igapäevaseid ülesandeid.

SÕNADE MITMETÄHENDUSLIKKUS

Harva käisid hotellis väliskliendid, keda abistasin sisse- ja väljaregistreerimisel eelkõige keeleliselt, sest enamik töötajatest ei rääkinud inglise keelt. Väga põnev oli õppida taaskord tundma üht uut hotelli, mis oli minu Hispaania praktikale täielik vastand: see oli kõrgetasemeline, väljapeetud õhkkonnaga, peamiselt Itaalia siseturistidele mõeldud koht, kus sama arvu inimeste teenindamiseks kui Hispaanias oli vastuvõtus ligi kolm korda rohkem teenindajaid.

VENEETSIA TURUL MÜÜAKSE TIGUSID, MILLEST SAAB TEHA EINET NIMEGA *BOVOLETTI ALLA VENEZIANA*.

Mulle meeldis Itaalias väga, kuigi see kogemus tekitas (ja ka Itaalia iseenesest) tuhat miljon küsimust ning pealekauba veel arvukalt küsimärke isegi ilma küsimusteta. Oli nii kummaline, et inimestel on rohkem kui üks nägu, nende sõnadel on tihtipeale mitu tähendust ning elekter säriseb õhkkonnas ka siis, kui see on välja lülitatud.

> OLI NII KUMMALINE, ET INIMESTEL ON ROHKEM KUI ÜKS NÄGU JA ET NENDE SÕNADEL ON TIHTIPEALE MITU TÄHENDUST.

Ma ei saanud aru, kuidas on võimalik, et hotelli töökultuur on põhimõtteliselt sama, mis Eestis, aga ometi hoopis teistsugune. Ma ei osanud välja lugeda, mida pidi tähendama see, kui mõni töökaaslane mulle õlale patsutas ja erakordselt sügavalt naeratas. Siis, kui itaallastel lõi välja nende temperament ja lendasid telefonitorud, tundsin ma ennast ingellikult rahuliku inimesena. Nad ei tahtnud küll hästi uskuda, et eestlased ongi pigem rahulikumat tüüpi rahvas, aga igal juhul arvasid nad, et see peaks tähendama, et oleme õnnelikud.

Tegelikult on väliskogemuste puhul väga oluline osata kõik oma küsilaused hüüdlauseteks ümber teha ja võtta asju nii, nagu need on. Loogika leidmine *casino*'s, mis itaalia keelest tõlgituna tähendab totaalset segadust, ei ole alati hea.

Samas tegin enda puhul sellise tähelepaneku, et natuke harjumatust keskkonnast veel harjumatumasse minek sobis mulle väga hästi. Nimelt oli mul oma vabu päevi võimalik sättida nii, et sain endale Itaalias mõned võrratud reisid korraldada. Kui ühed minu lemmiklinnad on ebaoriginaalselt ikkagi Veneetsia ja Rooma, siis see, mis toimub Lõuna-Itaalias, on kirjeldamatu. Suutsin ära armuda näiteks Napolisse. Linna, mis on kaootilisuse pärl: see on täis autosid, rollereid, kõiksuguseid inimesi ja toitu, aga ka rämpsu. Leidsin sealt mingisuguse seletamatu vabaduse. Ülimalt suureks üllatuseks leidsin sealt midagi veel. Nimelt sattusin täiesti juhuslikult samasse hostelituppa ühe hiinlasega, kes tegi üllatusest suured silmad, kui kuulis, et olen Eestist. Seejärel oli minu kord suuri silmi teha, sest tuli välja, et ta õpib Eestis, pealegi veel Tartu ülikoolis.

Maailmas on nii palju imelisi inimesi, et mida rohkem reisida, seda suurem on tõenäosus nendega kohtuda. Hindan väga erialase täiendamise võimalust, aga lõpuks loevad ikkagi erilised inimesed, kellega on kohtutud: olgu nad siinsamas või sadade kilomeetrite kaugusel.

Täna on Erasmus üks osa minu südamest ja seda kirjanduslikult liialdamata. Erasmuse programm on õpetanud mulle kirjeldamatult palju: avardanud maailma, teinud mind sallivamaks, tugevdanud kirge oma eriala vastu, näidanud kohti, mida jumaldan, ning tutvustanud inimesi, keda armastan.

ILLUSTRATSIOONID: WIKIMEDIA COMMONS

Digitaalse võrgustunud majanduse tippkeskus

Eesti on väheste elanikega, maavaradelt vaene, kuid looduselt ilus ja rikas elukeskkond. Suhtelises varanappuses on vaja olla nutikas: tuleb olla tõhusam ja luua lisaväärtust seal, kus justkui ei ole palju. Eriti on meil puudu inimesi. 1,3 miljonit inimest 45 000 ruutkilomeetri peal on väga väike arv. Need kes Eestis on, peavad tegema rohkem.

FOTO: ANDRES TENNUS

JAAK VILO
arvutiteaduse instituudi juhataja

Info- ja sidevaldkonnas töötas 2000. aastate alguses umbes 10 000 töötajat, praegu *ca* 20 000 (lisaks teiste valdkondade ja avaliku sektori IT-töö). See on endiselt väga väike arv võrreldes kõikide erasektori töökohtadega, mille tipus troonivad kaubandus, ehitus, transport ja töötlev tööstus. Üllatavalt on Eesti IT-sektor mõõdult väiksem kui OECD (majandusliku koostöö ja arengu organisatsioon) riikides keskmiselt, rääkimata arenenumatest riikidest, millest jääme maha enam kui kaks korda.

EESTI EDULOOD MEELITAVAD

Seetõttu on imelik, et Eestit tuuakse maailmas esile kui üht suurt IT-riiki. Kuid Eestil on ette näidata hästi töötavad avaliku ja erasektori e-teenused, mis põhinevad mobiili- ja interneti tehnoloogiatel ja mille tugev alus on sillutatud Eesti elektroonilise identiteedi ning X-teega. Ette on näidata juba kolm «ükssarve» (ingl *unicorn*), milleks kutsutakse kiirelt kasvanud ning miljardilise väärtuse saavutanud ettevõtteid. Skype, Playtech ja Transferwise on jõudnud kõik selle verstapostini oma esimese 300–400 inimese töö panusega, kes kolme, kes seitsme-kaheksa aastaga.

Samuti on Eestis üsna palju väiksemaid ettevõtteid, nagu näiteks GrabCad, mille väärtus müües oli ligi 100 miljonit eurot. Edukalt kasvavad üleilmselt atraktiivseid tehnoloogiaid loovad ettevõtted, näiteks Guardtime, ZeroTurnaround, Fortumo ja Plumbr. Edulugude taustal on Eestisse tulnud suured arenduskeskused, nagu Kühne+Nagel, Telekomi arendusüksus, Parallels jt.

Kõik need ettevõtted looks sadu ja tuhandeid töökohti, kui oleks vaid inimesi. IT-sektor on samas väga nõudlik tööandja just inimeste vajalike oskuste mõttes.

IT-ettevõtete kasu majandusele on väga oluline: on tekkinud arvestatav investeerimise võimekus ning esimesed eestlased on istunud suurte rahvusvaheliste riskikapitali ettevõtete investeerimiskogudesse.

Võime olla uhked, sest Tartu ülikoolil on Eesti IT eduloos olnud väga suur roll. Eesti IT-valdkonna edu on põhinenud peamiselt TÜ ja Tallinna tehnikaülikooli kasvandikel. Koos asutati ka IT kolledž.

Kuidas peaks IT-sektori vajadus ja saavutatud edu mõjutama või muutma ülikoolide senist head tööd? Ennekõike on kasvatatud IT-tudengite arvu nii eestlaste kui ka välismaalaste seas. IT-tudengid on saanud riigilt eeliseid, mis on nüüd nutika spetsialiseerumise stipendiumide näol jõudnud veel laiemale loodus- ja tehnikateaduste ringile.

ÜLIKOOLIDE KOOSTÖÖ ON VAJALIK

Kuidas on aga võimalik kiiresti kasvatada õppejõudude arvu ja tagada kõrgel tasemel teadustöö, mis peab olema hea hariduse alus? Siin on ainult kaks võimalust: tuua õppejõude ja teadlasi sisse välismaalt ning teiseks, kasvatada ise doktorantuuri mahtusid. Esimene on kiirem taktikaline paratamatus ning teine pikaajaline strateegiline vajadus. Teaduse võimekuse kasv koos nõudlikumaks muutunud haridusega on aidanud kasvatada ülikooli IT-hariduse taset ja mahtu.

Doktoritele on uksed valla paljudes ettevõtetes ja neid kutsutakse tööle. Kui ülikool tahab areneda, peab ta olema ise konkurentsivõimeline tööandja, selleks, et pädevad inimesed tahaksid seal töötada. Edukas karjäär ülikoolis aitab kümnetel ja sadadel tudengitel teostada end paremini Eesti IT-ettevõtete edu nimel.

Arengufondi IKT valdkonna juht Raul Ennus kirjutas 22. oktoobril IT uudistes viitega füüsikale, et süsteemi viimiseks uuele energiatasemele on vaja ajendit väljastpoolt süsteemi. Elektron neelab kvandi ja «hüppab» järgmise, kõrgema taseme orbiidile. Samasugust tõuget ja koos ponnistamist on vaja Eestis ülikoolide vahel ja koostöös rahvusvaheliste partneritega.

Praegu ongi Tartu ülikool ja Tallinna tehnikaülikool koos Edinburghi ülikooliga alustanud ITEE teaduse tippkeskuse loomist. Töötame välja plaani, kuidas viia Eesti IT-teadus sellisele rahvusvahelise haarde ja nähtavuse tasemele, mis tagaks Eesti IT-haridusele pikaajalise strateegilise pidepunkti. ITEE tippkeskus on ennekõike teaduskeskne. Selle ühe olulisema väljundi ja tulemusena näeme kõrgetasemelise magistri- ja doktoriõppe mahu kasvu.

Teine roll on lahendada majanduse ja ühiskonna ees seisvad suured väljakutsed nende tuumikpädevusega, mis on Eestis suurte ühiskondlike väljakutsetega tegelemine, teadusel tuginev õpe magistri- ja doktoriõpe, ettevõtlikkus uute ettevõtete loomisel ning suurte ettevõtete väljakutsed.

TEADUSKESKUSE VÄLJAKUTSED

8. oktoobril tutvustasime keskuse loomise ideed laiemale huvirühmade otsustajate ja esindajate sihtrühmale. Esitasime kõigile väljakutse mõelda selle üle, millised on nende organisatsioonide ja Eesti strateegilised vajadused IT-valdkonna teadusarenduse võtmes. Sama üleskutse esitaksin hea meelega ka TÜ kõikide teiste erialade ja valdkondade esindajatele.

ITEE tippkeskus peab suutma tegeleda tehnoloogiliste väljakutsetega ning seda dialoogis ühiskonna ja ettevõtetega. Selle kõige jaoks vajab keskus loomulikult tugevaid teadlasi, head

> KUI ÜLIKOOL TAHAB ARENEDA, PEAB TA OLEMA ISE KONKURENTSIVÕIMELINE TÖÖANDJA, SELLEKS, ET PÄDEVAD INIMESED TAHAKSID SEAL TÖÖTADA.

olemas või mida tuleb kindlasti edasi arendada.

Tuleviku-IT toetub kolmele suurele vaalale: andmed, arvutamine ja intelligentsus nende laias tähenduses. Tehnoloogia abil tuleb luua reaalajas töötav digimajandus, nutikas meid ümbritsev tehniline keskkond ning tagada ühiskonna ja teenuste turvalisus ja usaldusväärsus.

ITEE tippkeskuse proovikivi on korralduslik: kuidas viia kokku teooria, praktilised rakendused, uute tehnoloogiate arendus, keskkonda, koostööd, partnereid ja toetajaid. Loodav lisaväärtus peab olema arvestatav, et investeeringutest saadav kasu oleks võimalikult kõrge ennekõike Eesti ühiskonnale.

Kuid unustada ei tohi meie ees juba praegu laiuvaid võimalusi. Eestis tegelevad ja arenevad ettevõtted väärivad seda, et nad saaksid väljakutsete lahendamiseks siitsamast endale IT-sektorit toetava ning erinevaid tehnoloogiaid uuriva, loova ja õpetava võimeka partneri.

Rahvusvaheline üliõpilaspäev? Mis see veel on?

ALMA MATER

Praegused tudengid ei tea niisugusest ülemaailmsest noorte päevast enamasti midagi, aga just selline tähtpäev on 17. novembril.

VARJE SOOTAK
varje.sootak@ut.ee

Vahel on seda tähistatud paljudes riikides, vahel on see hääbunud. Seda on tähistatud ka kohustuslikult, kuid isegi siis on üliõpilased saanud põletavaid mõtteid välja öelda ja oma ühtsust rõhutada. Just see on vääristanud Tartu tudengeid ja koguni üliõpilaspäevade, sügispäevade eelkäija sildi all.

Kust aga rahvusvaheline üliõpilaspäev alguse sai?

17. NOVEMBER, 1941. AASTA

Sel päeval teise maailmasõja ajal korraldasid tšehhi, slovaki ja briti üliõpilasorganisatsioonid Londonis meeleavalduse, kus 26 riigi esindajad kuulutasid 17. novembri rahvusvaheliseks üliõpilaspäevaks. Londonis seepärast, et seal asus pärast Tšehhi okupeerimist Tšehhi eksiilvalitsus.

Sellel, et just tšehhid õhutasid fašismivastasele võitlusele, on oma põhjus. Kui Saksa väed okupeerisid 1939. aastal Tšehhi, tekkis tugev vastupanuliikumine ning rahvast kutsuti üles oma rahvuspüha tähistama. Meeleavaldustel osales tuhandeid inimesi.

Rahva tulistamise ajal sai haavata Praha Karli ülikooli arstiteaduse tudeng Jan Opletal, kes hiljem haiglas suri. Tema pika rongkäiguga matustele järgnesid tudengite fašismivastased väljaastumised. Demonstratsioonide juhid vahistati. 1939. aasta 17. novembril lasti maha üheksa üliõpilast, hõivati ühiselamud ja üle 1200 tudengi saadeti Sachsenhauseni koonduslaagrisse. Ülikoolid suleti.

Seepärast otsustatigi Londonis 17. novembril 1941. aastal 1939. aastal mõrvatud ja koonduslaagrisse saadetud kaastudengite nimel ühiselt kogu maailmas fašismi vastu võidelda ja oma päev välja kuulutada.

ESIMESI ÜLIÕPILASPÄEVI EESTIS 1965. AASTAL KORRALDASID TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL JA EESTI PÕLLUMAJANDUSE AKADEEMIA ÜHISELT.

FOTOD: 2X TÜ MUUSEUM

ÜLIÕPILASPÄEVAD 50 AASTA EEST

Pärast sõda, aastal 1946 asutati Prahas 1. ülemaailmsel üliõpilaste kongressil Rahvusvaheline Üliõpilaste Liit (RÜL).

«Noored oleksid nagu pikalt olnud paisu taga ja vaja oli vaid võimalust, kui sellest kinni kahmati ning midagi ka ära tehti,» on meenutanud poliitik, toonane tudeng Toomas Alatalu 1965. aasta esimesi üliõpilaspäevi. Välistudengitega sõjajärgsetel aastatel sidemeid polnud, kokku puututi vaid liiduvabariikide omadega. Rahvusvahelise üliõpilaspäeva puhul leidis lugeja lehest loosungi, ühismeelsust rõhutava loo või mõne tõlkeartikli.

1960. aastate sulaperiood tekitas aknakesi ka maailmaruumi. Kui varem oldi ametlikult solidaarsed edumeelse noorsooga, siis nüüd süüviti näiteks üliõpilasaktiivi seminarlaagris Käärikul, rahvusvaheliste suhete ringi populaarsetel aruteludel jm ühiskonnaprotsessidesse. Ka haritlaskonna elavnemine julgustas tudengeid.

Toonane ülikooli komsomolisekretär Karl Adamson on kirjutanud, et üliõpilaskonnas sai juhtlauseks iseseisva mõtlemise, isetegutsemise ja vastutamise kujundamine. 1965. aasta kevadel võeti ülikooli komsomolikonverentsil vastu otsus korraldada koos põllumajanduse akadeemiaga Tartu üliõpilaspäevad.

Oktoobris saidki need teoks. Põhisündmuseks kujunes rongkäik, kus peahoone ees süütas tõrviku rektor Feodor Klement. Tähtveres maeti sümboolselt halb tudeng ja halb õppejõud. Kuulati parimate oraatorite sõnavõtte, korraldati »

HELILOOJA OLAV EHALA ESINEMAS 1979. AASTA ÜLIÕPILASPÄEVADEL VANAS KOHVIKUS.

» tõrvikutega teatejooks, lõbutseti ballil. Üliõpilaspäevad võtsid igal aastal aina enam hoogu: toimus rohkem sisukaid üritusi ja kontserte, peoõhtuid.

Kolmandad üliõpilaspäevad 1967. aastal viidi oktoobrist novembrisse ja need algasid just 17. novembril, rahvusvahelisel üliõpilaspäeval aulas üliõpilasliikumise ettekannetega. Selleks ajaks suheldi juba ka sotsialismimaadega: vahetati ehitusmaleva rühmi, tudengiaktivistid pääsesid turismireisidele.

Siis aga saabus 1968. aasta oktoober, mille üliõpilaspäevadest meenutatakse sageli loosungit «Jänkid, kasige Peipsi taha!». Ent loosungid ei olnud peamised. Kogu õhustik oli looritatud augustikuistest Praha sündmustest (jälle Tšehhoslovakkia!). Nõukogude Liit oli saatnud Prahasse tankid, et takistada sealsete reformiideede (turumajandus, sõnavabadus jne) levikut.

Lühidalt võiks kuulsaid 1968. aasta üliõpilaspäevi kokku võtta konservatooriumi üliõpilase Tõnu Tepandi sõnadega Raekoja platsi miitingul: «Meie vanemad on barrikaadidest teinud endale tugitoolid, meie teeme tugitoolid barrikaadideks!» Need sõnad iseloomustasid tudengiliidrite teravaid sõnavõtte koosolekutel ja artiklites ühiskonna avatuse teemal.

> RAHVUSVAHELINE ÜLIÕPILASPÄEV 17. NOVEMBRIL OLI AASTAID OTSEKUI TARTU ÜLIÕPILASPÄEVADE KAITSEKILP.

Kuldsete kuuekümnendate meelsus kadus ametlike surveavaldustega. Üliõpilaspäevi jälgiti raudse pilguga, need pidid olema pühendatud mõnele komsomoli või muule tähtsale päevale. Selline kaitsekilp oli aastaid rahvusvaheline üliõpilaspäev 17. novembril.

Kuigi miitingud ja rongkäigud jäid tagasihoidlikuks, ilmestasid neid päevi ikkagi tudengite endi ettevõtlikkus ja korraldustahe. Korraldati kõnevõistlusi, arutelusid, laulukonkursse, filmiprogramme, aulakontserte, kus kuulati Rein Rannapit, Kalle Randalu, Tõnu Kaljuste kammerkoori jpt. Ühiskonnakriitilisust jätkus nii neile päevadele kui ka väljapoole, kui meenutada fosforiidi kaevandamise vastast võitlust, muinsuskaitseliikumist jms.

RAHVUSVAHELISELT KOOS

Taasiseseisvumise järel muutusid novembrikuised üliõpilaspäevad oktoobrikuisteks sügispäevadeks, kus polnud enam vajadust rahvusvahelise ühtsuse kuulutamise järele. Nüüd sisaldavad need päevad ise rahvusvahelist osavõttu, sest ülikooli iseloomustabki avatus, mille poole kuuekümnendate tudengid pürgisid. Kuid rahvusvahelisel üliõpilaspäeval on vabadeski riikides arutatud haridusküsimuste kõrval ühiskonnaprotsesse.

Eesti Üliõpilaskondade Liidu kommunikatsioonijuhi Elis Tootsmani sõnul tegeldakse kaasajal üliõpilasprobleemide lahendamisega peamiselt tudengiorganisatsioonides: üliõpilasesindustes ja EÜL-is, kus tehakse koostööd ka ministeeriumide ning rektoraatidega.

KASUTATUD KIRJANDUS

» www.ajakiri.ut.ee

IN MEMORIAM

TOIVO JÜRIMÄE

9.05.1949–5.10.2015

FOTO: ERAKOGU

Lahkunud on emeriitprofessor Toivo Jürimäe, tunnustatud sporditeadlane, kelle uurimistöö hõlmas spordipedagoogikat, spordifüsioloogiat ja kinantropomeetriat. Jürimäe sai Tartu ülikoolist 1973. aastal kehalise kasvatuse ja spordi õpetaja diplomi ning naasis siia 1977. aastal õppejõuna. Bioloogiakandidaadi kraadi kaitses ta väitekirjaga vastupidavusalade noorsportlaste kehalistest võimetest.

Alates 1992. aastast kuni emeriteerumiseni 2012. aastal oli Toivo Jürimäe spordipedagoogika professor. Tema teadushuvi keskendus organismi antropomeetriliste parameetrite ning tervise ja kehalise võimekuse vaheliste seoste uurimisele lastel, noorsportlastel ja vanemaealistel inimestel.

Peale viljaka publitseerimise ning tulemusliku doktorantide juhendamise oli Jürimäe rahvusvaheliste teadussidemete ja koostööprojektide looja ning arendaja. Olgu siin nimetatud suvekoolid doktorantidele, rahvusvahelise kinantropomeetria assotsiatsiooni Tartus korraldatud koolitused standardiseeritud mõõtmiste tegemise litsentsi saamiseks ning 2008. aastal toimunud esimene Balti riikide sporditeadlaste konverents ja aasta hiljem loodud Balti sporditeadlaste selts.

Tänu Toivo Jürimäe tuntusele toimus Eestis kolm rahvusvahelist aastakonverentsi: *7th International Conference of Sport Kinetics*, *23rd ICPAFR International Sport Science Symposium* ning *Children and Exercise: the 24th Pediatric Work Physiology Meeting*. Pikk koostöö sidus Jürimäed arsteteaduskonna juures tegutsenud füüsilise antropoloogia keskusega.

Kuni 2012. aastani toimetas Toivo Jürimäe väljaannet *Acta Kinesiologiae Universitatis Tartuensis* (ilmub alates 1996. aastast), samuti selle eelkäijat, 1990.–1995. aastal ilmunud kogumikku *Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis. Biological and Pedagogical Problems of Physical Education and Sport*.

Toivo Jürimäe panus sporditeadusesse on jätkuv, avaldatule viidatakse edasi ning õpilased õpetavad järgmisi õpilasi.

Tänuga kolleegid kehakultuuriteaduskonnast

MAIE KALNIN

21.08.1932–15.10.2015

FOTO: ERAKOGU

15. oktoobril lahkus meie hulgast teenekas arst; suu-, näo- ja lõualuukirurg; teadlane ja pedagoog; emeriitprofessor Maie Kalnin.

Maie Kalnin sündis 21. augustil 1932. aastal Tallinnas teenistujate perekonnas. Kuna pere küüditati, möödusid tema noorusaastad Siberis.

1953. aastal lõpetas Maie Belo-Holunitsa (Kirovi oblasti) töölisnoorte keskkooli ja samal aastal alustas ta õpinguid Permi Molotovi-nimelise riikliku meditsiiniinstituudi stomatoloogia teaduskonnas, mille lõpetas 1958. aastal. Seejärel asus ta stomatoloogina tööle Pärnu-Jaagupi linnahaiglas.

Aastail 1960–1963 oli Maie aspirantuuris Leningradi arstide täiendusinstituudi näo-lõualuukirurgia kateedris ning lõpetas selle, kaitstes dissertatsiooni teemal «Lõualuude osteomüeliidid lastel» (1964). Pärast aspirantuuri lõpetamist alustas Maie 1963. aasta novembris tööd Tartu riikliku ülikooli stomatoloogia kateedris assistendina, alates 1973. aastast oli ta dotsent. 1983. aastal kaitses ta Leningradi I meditsiiniinstituudis doktoriväitekirja «Etioloogia ja kirurgilise ravi põhiküsimused kaasasündinud (huule-)suulae-lõhedega haigetel Eestis». 1984. aastal valiti ta stomatoloogia ka-

teedri professori kohale ja 1985. aastal juhataja-professori kohale, kellena ta töötas 1992. aastani. Aastail 1993–1997 töötas Maie erakorralise professori ametikohal. 1997. aasta septembrist oli ta emeriitprofessor.

Maie Kalnin on uurinud huule- ja suulaelõhede tekkepõhjusi ning sagedust Eestis ja nende anomaaliate kirurgilise ravi võimalusi. Tema sulest on ilmunud üle 200 teadusliku publikatsiooni, õppevahendi ja populaarteadusliku väljaande. Ta oli Euroopa kraniomaksillofatsiaalkirurgia ning Balti näolõualuude- ja plastikakirurgide assotsiatsioonide liige.

Hinnatud õppejõu ja austusväärse kolleegina õpetas ta enamikule eesti hambaarstidest suu- ja näolõualuude kirurgiat. Ta uuris 35 aasta vältel ka stomatoloogia ajalugu Eestis ja Baltimaades. 1997. aastal autasustati professor Maie Kalninit Tartu ülikooli suure medaliga.

Lahkunud on võimekas teadlane, hinnatud õppejõud ja meeldiv kolleeg. Tartu ülikool ja arstiteaduskond on professor Maie Kalninile siiralt tänulikud ja avaldavad sügavat austust tema elutööle.

Tartu ülikool
TÜ arstiteaduskond
Tartu ülikooli stomatoloogia kliinik

KALEVI WIIK

2.08.1932–12.09.2015

FOTO: OLIVER MATKUR / POSTIMEES / SCANPIX

Lahkunud on Kalevi Wiik: Soome teaduste akadeemia liige, Turu ülikooli emeriitprofessor, Tartu ülikooli audoktor, Maarjamaa risti kavaler. Mees, kes tavatses korrata oma juhtmõtet: «Minu töö on minu hobi.»

Põhiline osa Wiigi pikast tööelust möödus eelkõige Turu ülikoolis, mille foneetikaprofessor oli ta alates 1968. aastast. Wiik oli tunnustatud foneetik ja morfoloog, kelle uurimistöö keskendus häälikute kvantiteedile, vokaalharmooniale ja morfofonoloogilistele muutustele, aga ka kõnesünteesile. Oma ala pühendunud viljelejana ei kartnud Wiik minna vastuollu üldlevinud arusaamadega.

Viibides jätkuõpinguil, aga ka külalisprofessorina Ameerika Ühendriikides, sai ta Ilse Lehistelt mõjutusi hakata uurima eesti keelt. Wiigist kujunes pikkadeks aastateks Soome tunnustatuim eesti keele uurija, kes käsitles eesti keele vältevaheldust ja päritolu, vokaale – eriti *õ*-häälikut – ja vokaalharmooniat ning soome keelega võrdlevalt eesti käänamissüsteemi. Kalevi Wiigil on suured teened eesti foneetikateaduse arendamisel. Ta oli võrratu pedagoog ja suurepärane näitlikustaja. Paljud Eesti kõrgkoolide üliõpilased on õppinud häälikuteadust Kalevi Wiigi «Foneetika aluste» eestikeelsest tõlkest.

Kõrgel tasemel uurimis- ja õpetamistöö ei seganud teda olemast hea organisaator. Ta oli Soomes peetavate eesti keele lektoriseminaride korraldajaid ja aktiivseid osalejaid, aitas teoks teha õppejõududevahetust suletud Tartu ja Turu ülikooli vahel, luues sellega eeldusi tollase TÜ esimese tõelise välislepingu sõlmimisele.

Kalevi Wiik oli Eesti suur sõber. Tema raamaturiiuleid täitsid eestikeelsed raamatud, koduseinu ehtis eesti kunstnike graafika ning õuel tõmmati Eestist pärit külalise auks masti sinimustvalge. Wiik uuris ka liivi ja vepsa keelt ning liitus 2005. aasta veebruaris veendunult teadlaste, poliitikute ja teiste arvamusliidrite avaliku pöördumisega mari rahva toetuseks.

Töö oli siiski ainult osa Kalevi rikkast ja mitmekülgsest olemusest. On täiesti loomulik meenutada teda sügismetsas kukeseeni otsimas või kodulinna tänavail teokiirusel sõites Eesti rattureid majutuspaika juhtimas. Ta pidas siilikalendrit (esimese siili ärkamine kevadel ja talveunne jäämine sügisel) ning talle ei võinud helistada siis, kui ülekanne Turun Palloseura meeskonna hokimängust oli pooleli.

Teadlased on kaotanud targa ja arvestatava kolleegi, Eesti on kaotanud kindla toetaja ning Kalevi Wiigi sõpruskond tunneb kurvalt, et ühte, olulisimat nende hulgast ei ole enam.

Tartu ülikool
Emakeele selts
Eesti keele instituut
Eesti teaduste akadeemia
Tallinna ülikool
Fenno-Ugria asutus

KAITSMISED

5. novembril kell 12 kaitses **RENATE RUTIKU** psühholoogia erialal doktoritööd «Refining the Methodology for Investigating the Neural Correlates of Consciousness» («Teadvuse neuronaalsete korrelaatide parema mõistmise suunas»). Kaitsmine toimus Näituse 2-102. Juhendaja prof Talis Bachmann, oponent prof Marcello Massimini (Milano ülikool, Itaalia).

6. novembril kell 10.15 kaitseb **TANEL VISNAPUU** neuroteaduse erialal väitekirja «Pharmacological and Behavioral Characterization of the Monoaminergic and GABAergic Systems of Wfs1-deficient Mice» («Wfs1 geeni puudulikkusega hiire monoamiinergilise ja GABA-ergilise süsteemi farmakoloogiline ja käitumuslik iseloomustus»). Kaitsmine toimub Ravila 19-1038. Juhendajad prof Eero Vasar ja vanemteadur Hendrik Luuk, oponent prof Jens Randel Nyengaard (Aarhusi ülikool, Taani).

9. novembril kell 16 kaitseb **KADRI TAMME** arstiteaduse erialal väitekirja «High Volume Haemodiafiltration in Treatment of Severe Sepsis – Impact on Pharmacokinetics of Antibiotics and Inflammatory Response» («Suuremahuline hemodiafiltratsioon raske sepsise ravis – toime antibiootikumide farmakokineetikale ning süsteemsele põletikureaktsioonile»). Kaitsmine toimub Linkbergi auditooriumis, Puusepa 8. Juhendajad prof Joel Starkopf ja külalisprof Hartmut Kern, oponent prof Jan J. De Waele (Genti ülikooli kliinikum, Belgia).

11. novembril kell 12.15 kaitseb **ERKI LIND** religiooniuuringute erialal doktoritööd «The Concept of the Body in Chinese and Indian Bodily Practices: Transformation, Perspective, and Ethics» («Kehakontseptsioon Hiina ja India kehalistes religioonipraktikates: transformatsioon, perspektiiv ja eetika»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendaja prof Tarmo Kulmar, oponent prof Gavin Flood (Oxfordi ülikool, Inglismaa).

12. novembril kell 10.15 kaitseb **TEELE LIGI** keskkonnatehnoloogia erialal doktoritööd «Bacterial Community Structure and Its Genetic Potential for Nitrogen Removal In the Soils and Sediments of a Created Riverine Wetland Complex» («Vabaveelise tehismärgalakompleksi bakterikoosluse struktuur ja selle lämmastikuärastuse geneetiline potentsiaal»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendajad prof Jaak Truu ja vanemteadur Marika Truu, oponent prof Sara Hallin (Rootsi põllumajandusteaduste ülikool, Rootsi).

12. novembril kell 12 kaitseb **STEN ANSPAL** majandusteaduse erialal doktoritööd «Uurimusi palkade soolisest ebavõrdsusest Eesti tööturul». Kaitsmine toimub Narva mnt 4-A314. Juhendaja prof Raul Eamets, oponendid vanemteadur Kaire Põder (TTÜ) ja prof Mihails Hazans (Läti ülikool, Läti).

12. novembril kell 12.15 kaitseb **TUULI TUISK** eesti ja soome-ugri keeleteaduse erialal doktoritööd «Livonian Word Prosody» («Liivi sõnaprosoodia»). Kaitsmine toimub Ülikooli 18-139. Juhendajad prof Karl Pajusalu ja *prof. emer.* Tiit-Rein Viitso, oponent prof Dace Markus (Riia õpetajakoolituse ja hariduskorralduse akadeemia, Läti).

12. novembril kell 14 kaitseb **REELIKA SUVISTE** haridusteaduse erialal doktoritööd «Student's Mathematics Knowledge and Skills, and It's Relations With Teacher's Teaching and Classroom Management Pratices: Comparison Between Estonian- and Russian-language Schools» («Õpilaste matemaatikateadmised ja nende areng ning nende seosed õpetajate kasvatustegevuste, õpetamispraktikate ja õpetamiskogemusega: eesti- ja venekeelse kooli võrdlus»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendajad prof Eve Kikas, lektor Anu Palu ja prof Noona Kiuru (Jyväskylä ülikool, Soome), oponent prof Minna Hannula-Sormunen (Turu ülikool, Soome).

12. novembril kell 14 kaitseb **KAI PART** arstiteaduse erialal väitekirja «Sexual Health of Young People in Estonia in a Social Context: the Role of School-Based Sexuality Education and Youth-Friendly Counseling Services» («Eesti noorte seksuaaltervis sotsiaalses kontekstis: kooli seksuaalhariduse ja noorte nõustamiskeskuse roll»). Kaitsmine toimub Linkbergi auditooriumis, Puusepa 8. Juhendajad prof Helle Karro ja juhtivteadur Mati Rahu, oponent dots Dan Apter (Helsingi ülikool, Soome).

12. novembril kell 14.15 kaitseb **MIINA NORVIK** eesti ja soome-ugri keeleteaduse erialal doktoritööd «Future Time Reference Devices in Livonian in a Finnic Context» («Tuleviku väljendamise vahendid liivi keeles läänemeresoome keelte taustal»). Kaitsmine toimub Ülikooli 18-139. Juhendajad prof Karl Pajusalu ja prof Hel-

le Metslang, oponent prof Andra Kalnača (Läti ülikool, Läti).

13. novembril kell 10.15 kaitseb **JÄRVI JÄRVEOJA** geograafia erialal doktoritööd «Fluxes of the Greenhouse Gases CO2, CH4 and N2O From Abandoned Peat Extraction Areas: Impact of Bioenergy Crop Cultivation and Peatland Restoration» («Kasvuhoonegaaside CO2, CH4 ja N2O vood päiderooga rekultiveeritud ja turbasamblaga taastatud jääkturbasoodest»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendajad prof Ülo Mander ja vanemteadur Martin Maddison, oponent prof Jos T. A. Verhoeven (Utrechti ülikool, Holland).

20. novembril kell 15 kaitseb **URVE PAAVER** farmaatsia erialal väitekirja «New Perspectives For the Amorphization and Physical Stabilization of Poorly Water-Soluble Drugs and Understanding Their Dissolution Behavior» («Uued võimalused vees halvasti lahustuvate raviainete amorfse vormi saamiseks ja füüsikaliseks stabiliseerimiseks ning nende lahustumiskäitumise uurimine»). Kaitsmine toimub Ravila 19-1006. Juhendajad vanemteadur Karin Kogermann ja prof Jyrki Heinämäki, oponent juhtivteadur Kaisa Naelapää (Novo Nordisk, Taani)

20. novembril kell 16.15 kaitseb **HUBER RAUL FLORES MACARIO** informaatika erialal doktoritööd «Service-oriented and Evidence-aware Mobile Cloud Computing» («Teenustele orienteeritud ja tõenditeteadlik mobiilne pilvearvutus»). Kaitsmine toimub Liivi 2-405. Juhendaja dots Satish Srirama, oponendid prof Jukka K. Nurminen (Aalto ülikool, Soome) ja prof Tommi Mikkonen (Tampere tehnoloogia ülikool, Soome).

25. novembril kell 12.15 kaitseb **MAIE SOLL** meedia ja kommunikatsiooni erialal doktoritööd «The Ethnic Identity of Russian-Speaking Students in Estonia in the Context of Educational Change» («Vene emakeelega õpilaste etniline identiteet Eestis haridusmuutuste tingimustes»). Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendaja vanemteadur Anu Masso, oponent prof Daniel A. Alexandrov (Peterburi kõrgem majanduskool, Venemaa).

25. novembril kell 14.15 kaitseb **ANASTASIA SELYUTINA** tehnika ja tehnoloogia erialal doktoritööd «When Biologist Meets Chemist: A Search for HIV-1 Inhibitors» («Kui bioloog kohtab keemikut: HIV-1 inhibiitorite otsingul»). Kaitsmine toimub Nooruse 1-121. Juhendaja prof Andres Merits, oponent prof Anders Vahlne (Karolinska ülikooli haigla, Rootsi).

26. novembril kell 15 kaitseb **ALEKSANDR PEET** lastehaiguste erialal doktoritööd «Intrauterine and Postnatal Growth in Children With HLA-conferred Susceptibility to Type 1 Diabetes» («Pre- ja postnataalne kasv lastel 1 tüüpi diabeedi riski kandvatel HLA genotüüpidega»). Kaitsmine toimub Linkbergi auditooriumis, Puusepa 8. Juhendajad prof Vallo Tillmann ja prof Mikael Knip (Helsingi ülikool, Soome), oponent vanemteadur Lars Christian Stene (Norra rahvatervise instituut, Norra).

26. novembril kell 14.15 kaitseb **ANDRIS SLAVINSKIS** füüsika erialal doktoritööd «ESTCube-1 Attitude Determination» («ESTCube-1 asendi määramine»). Kaitsmine toimub Ravila 14c-B103 Juhendaja dr Mart Noorma, oponent dr Linas Bukauskas (Vilniuse ülikool, Leedu).

30. novembril kell 14.15 kaitseb **MAARIKA TERAL** eesti ja soome-ugri keeleteaduse erialal doktoritööd «Arvutipõhine eesti keele õpe: vahendid ja hinnangud nende efektiivsusele Tartu ülikooli keelekursuste näitel». Kaitsmine toimub TÜ senati saalis. Juhendaja prof Birute Klaas-Lang, oponent prof Raimo Raag (Uppsala ülikool, Soome).

STIPENDIUMID

ERNST JAAKSONI MÄLESTUSFONDI STIPENDIUM – 1 stipendium 12 000 eurot. Stipendiumi saaja peab olema TÜ doktorant või doktorikraadi kaitsnud kuni 41-aastane TÜ teadur või õppejõud, uurimistöö peab kuuluma sihtasutusele esitatud prioriteetsesse teadusvaldkonda.

Taotlused tuleb esitada hiljemalt 1. veebruariks 2016 Tartu ülikooli sihtasutusele.

Täpsem teave stipendiumi taotlemiseks: www.sihtasutus.ut.ee, tysiht@ut.ee, tel 737 5852 või 5657 1221 (Katrin Pärn).

JURI LOTMANI STIPENDIUM – 2 stipendiumi à 500 eurot. MTÜ Juri Lotmani fond annab välja kaks stipendiumi vene filoloogia ning semiootika ja kultuuriteooria eriala magistrandile või doktorandile. Stipendiumi taotlemiseks võib esitada algupäraseid trükis ilmunud või trükki antud uurimistöid: teaduslikke artikleid või artikliseeriaid, kaitstud bakalaureuse- või magistritöid ja spetsiaalselt stipendiumikonkursi jaoks kirjutatud töid, mis on valminud viimase kahe aasta jooksul.

Konkursitööd tuleb esitada ühes eksemplaris paberkandjal ja elektrooniliselt 11. jaanuariks 2016 TÜ vene kirjanduse õppetooli aadressil Lossi 3-225 (filoloogiaalased tööd) või semiootika osakonda Jakobi 2-317 (semiootikaalased tööd). Stipendiaatide nimed tehakse teatavaks Juri Lotmani sünnipäeval 28. veebruaril 2016. aastal.

Täpsem teave stipendiumi taotlemiseks: Milvi Kaber, maailma keelte ja kultuuride kolledž, tel 737 5228, milvi.kaber@ut.ee; Ulvi Urm, filosoofia ja semiootika instituut, tel 737 5933, ulvi.urm@ut.ee.

TEATED

OKTOOBRIS TÜ AULAS: 6. novembril kell 19 kontsert «Unustatud laulud», esinevad RAM, segakoor ja TÜ akadeemiline naiskoor; 8. novembril kell 16 esineb valgel klaveril Peeter Laul; 9. novembril kell 14.15 TÜ Euroopa kolledži avalik loeng; 10. novembril kell 17 Gustav Adolfi päevale ja Tartu ülikooli asutamispäevale pühendatud kontsert; 14. novembril kell 16 kooride kontsert «Muusika-aasta suurkujud»; 17. novembril kell 9 konverents «Maarjamaa – ajaloo teadmusega eilsest homsesse»; 25. novembril kell 16 Scrippsi uurimisinstituudi professor Tamas Barfai loeng; 27. novembril kell 11 Eesti naha- ja suguhaiguste arstide seltsi 80. aastapäev.

TÜ PENSIONÄRIDE ÜHINGUS VITAE: 17. novembril kell 11 elulooring ja kell 13 lauluring; 19. novembril kell 11 kirjandusklubi; 23. novembril kell 16 põltsamaalaste klubi; 26. novembril kell 15 keemikute klubi.

ÕPETATUD EESTI SELTSI ETTEKANDEKOOSOLEKUD: 11. novembril esineb Hannes Vallikivi ettekandega «Vabadussõjalaste protsessid Riigikohtus 1934–1936»; 25. novembril esineb Brita Melts ettekandega «Kirjanduse ja geograafia vastastikmõjud. Loomingulised omailmad eesti nüüdisajakirjanduses». ÕES-i koosolekud toimuvad Lossi 3-406 algusega kell 16.15. Täpsem teave: www.ut.ee/OES.

TUNNUSTAMISED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvisid 65. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia instituudi füüsikalise ja elektrokeemia vanemteadur **MART VÄÄRTNÕU** ning loodus- ja tehnoloogiateaduskonna dekanaadi õppekorralduse spetsialist **TIIU KAART**.

TÜ aumärgi ja tänukirjaga tunnustati 70. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna meteoroloogia professorit **REIN RÕÕMU** ning 60. sünnipäeval matemaatika-informaatikateaduskonna matemaatilise statistika instituudi lektorit **MARE VÄHIT**.

TÜ tänukirja pälvisid 85. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia instituudi peametroloog **OLEV SAKS**, 65. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi materjaliteaduse osakonna vanemteadur **KOIT MAURING** ning optika ja spektroskoopia vanemteadur **ALEKSEI TREŠTŠALOV**, 60. sünnipäeval filosoofiateaduskonna maailma keelte ja kultuuride kolledži inglise keele ja angloameerika keeleteaduse dotsent **ENN VELDI** ja inglise keele lektor **LIINA SOOBIK**, sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi didaktika ja praktika õpetaja **ESTA SIKKAL**, raamatukogu erialainfotalituse referent **HELI LUIK** ning kinnisvaraosakonna sisevalvetalituse valveoperaator **RIINA TORRO**, 55. sünnipäeval kinnisvaraosakonna analüüsi- ja arvestustalituse peaspetsialist **LEILI SOO**.

Pensioneerumisega seoses pälvisid tänukirja arstiteaduskonna farmaatsia instituudi endine spetsialist **ULVE PIHLIK** ning loodus- ja tehnoloogiateaduskonna mereinstituudi endine projektijuht **AHTO JÄRVIK**.

ÕNNITLEME

80 **VALVE-LIIVI KINGISEPP**, filosoofiateaduskonna emeriitdotsent – 11. november

75 **VALERI VASSILTŠENKO**, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitdotsent – 22. november

65 **MATTI SELG**, nanostruktuuride füüsika vanemteadur – 8. november
SIRJE SISASK, kogude osakonna kuraator – 8. november
PEETER TOROP, kultuurisemiootika professor, filosoofia ja semiootika instituudi juhataja – 28. november

60 **ANDRES SAAG**, lihhenoloogia vanemteadur – 21. november

55 **PILLE ÖÖPIK**, peremeditsiini assistent – 26. november

50 **MONIKA ÜBNER**, kurortoloogia vanemteadur – 10. november
OLGA EINASTO, Tartu ülikooli raamatukogu teenindusosakonna juhataja – 14. november
TERJE RAND, TÜ raamatukogu kogude arendusosakonna raamatukoguhoidja – 14. november

45 **LIIVO NIGLAS**, etnoloogia teadur – 2. november
TIIT TEDER, zooloogia vanemteadur – 4. november
TANEL KÄÄMBRE, materjaliteaduse vanemteadur – 26. november

40 **JORMA TOOTS**, klaveri lektor – 8. november
EDUARD MARON, psühhiaatria vanemteadur, psühhofarmakoloogia professor – 14. november
MERLE MÄGI, TÜ Pärnu kolledži uurimiskeskuse nooremteadur – 21. november

35 **ELVIRA KÜÜN**, eesti keele assistent – 15. november

30 **ILJA GAIDUTŠIK**, üldise ja mikroobibiokeemia õppetooli laborant – 3. november
URMAS JOOST, materjaliteaduse teadur – 5. november
MIHHAIL KURAŠIN, üldise ja mikroobibiokeemia õppetooli spetsialist – 10. november

PEETER TULVISTE – 70

Üks ameerika psühholoog, hea sõber ja estofiil, ei tahtnud uskuda, et ainus usaldusväärne viis eestlast ära tunda on küsida, kas ta oskab laulda «Mutionu» ja mäletab esimest lauset Oskar Lutsu «Kevadest». Ta oli üllatusest kõnevõimetu, kui pidime käigu pealt korraldatud katse lõpetama pärast esimese 20 juhuslikult vastu tulnud inimese kõnetamist, sest kõik teadsid, et kui Arno isaga koolimajja jõudis, olid tunnid juba alanud.

Kuidas aga psühholoogi ära tunda? Tuleb küsida, kas Tšõngõz ja Bulat joovad alati koos teed või mis värvi on karud Novaja Zemljal. Ei saa olla psühholoog, kui ei tea Peeter Tulviste uurimisreise Taimõri poolsaarele nganassaanide juurde ja Kesk-Aasiasse. Üks põhilisemaid teadmisi psühholoogias on see, et ilma ametliku koolihariduseta inimesed lahendavad lihtsaid süllogisme isemoodi. Neil ei ole abstraktse teadmisega, et Tšõngõz ja Bulat joovad alati koos teed või põhjas ning kui nende lahendamiseks on tarvis oma mugavusalast välja tulla (näiteks sõita uurimisreisile tuhandete kilomeetrite taha), siis ei tohi kõhelda seda tegemast.

FOTO: ANDRES TENNUS

On olnud suur eelis jälgida lähedalt Peeter Tulviste vaimseid ja füüsilisi rännakuid, millest mitmed on saanud osa ka reisikaaslasena. Veel üks tarkus, mida oleme Peeterilt õppinud on, et head reisi ei ole ilma hea naljata!

Kolleegide nimel
Jüri Allik

MAAJA VADI – 60

Maaja Vadi on psühholoogi taustaga rahvusvaheliselt tunnustatud majandusteadlane, kelle tegevust on hinnatud Eesti Vabariigi teaduspreemiaga uurimuste tsükli «Organisatsiooniline käitumine siirdemajanduses» eest.

Maaja on olnud teerajaja nii mitmeski mõttes. Teda võib pidada organisatsioonikultuuri uurimise maaletoojaks Eestis ning ei ole liialdus väita, et Maaja on sel alal tunnustatuim asjatundja Eestis. Tal on hindamatud teened organisatsioonikäitumise valdkonna rajamisel ja arendamisel nii õpikute ja terminoloogia väljatöötamisel kui ka teadusuuringute tegemisel. Tema raamatud on õpetamisel aluseks enamiku Eesti kõrgkoolide juhtimisealastes õppekavades.

Maajas on koos hea uurijavaist, liidriomadused ja administraatorivõimed. Nii on ta pikki aastaid täitnud majandusteaduskonna dekaani, ettevõttemajanduse instituudi ning juhtimise õppetooli juhi ülesandeid. Õppetöös on Maaja nn kaubamärk tunnustatud praktikute kaasamine ning koostöö ettevõtetega. Maaja on uuendusmeelne ja uudishimulik. Lausa legendaarseks on kujunenud tema korraldatud õppereisid peaministri juurde ja paljudesse ettevõtetesse. Üliõpilased hindavad Maajat õppejõuna kõrgelt: ta on üheksal korral valitud teaduskonna magistrantide lemmikõppejõuks.

FOTO: ERAKOGU

Eriilmeliste rollide täitmist saab iseloomustada lühidalt tõdemusega: mis tahes ameti Maaja endale võtab, täidab ta seda kohusetundlikult, eesmärgikindlalt, pühendunult ja loovalt. Hoolimine oma valdkonna tulevikust on tema arvates üks meisterlikkuse näitaja ning selle mõõdupuu alusel on Maaja kahtlemata meister. Teadustöö raames on Maaja juhtinud kümmekonda teadusprojekti ja -granti. Tema juhendamisel on kaitstud 13 doktoritööd, üle 80 magistritöö ning ligi 150 bakalaureusetööd. Ei tea, mida peab Maaja ise enda suurimaks saavutuseks, kuid kolleegide jaoks on see oma koolkonna kujundamine ning tugeva õppetooli rajamine ja selle arendamine.

Maaja on saavutanud palju enam kui ühelt ülikooli teadlaselt-õppejõult võiks oodata. Tema hämmastavat töövõimet saadab lõputu energia, rõõmsameelsus ja optimism, mis on nakatanud paljusid meist. Tema julgus küsida otse ja mõnikord valusalt on edasiviiv jõud. Kolleegidena oleme tänulikud selle eest, et Maaja on just selline nagu ta on: hea juht, kes hoiab ja innustab; osavõtlik, samas nõudlik – ometigi ei mäleta vist keegi tema kurja sõna. Maaja suudab üllatada oma harukordse mäluga ning justkui muuseas paistab siit-sealt välja tema lai silmaring. Oleme isekeskis arutanud, kuidas ta suudab suure töökoormuse juures olla kursis uusima kirjandusega, käia kontsertidel ja teatrietendustel, osaleda aktiivselt mitmesugustes organisatsioonides. Kust tuleb see jõud ja särtsakus?

Maajale on südamelähedane meri, kuid veelgi enam: meretagune maa Kihnu. Seal väikesel saarel on tema juured; see on paik, kuhu ta läheb igal võimalikul juhul ennast laadima ning mandrile naastes kiirgab Maajast seletamatut energiat ja tegutsemistahet. Maaja jaoks on erilisel kohal pere ja tavad ning kolleegidena oleme tunnetanud seda, et pere ei piirdu Maaja jaoks vaid lähedastega, kes teda koduseinte vahel ootavad ja toetavad.

Kallis Maaja, soovime Sulle tervist ja õnne! Ehk öeldes Su enda sõnadega: «Mingu Sul hästi!» Täname Sind südamest, et oled hea kolleeg! Usume, et kui tudengipäevadel peaks taastatama professorite võidujooks, siis oleksid sa kõhklemata endiselt kindel soosik.

Austuse ja imetlusega, kolleegid majandusteaduskonnast

FOTOKONKURSS

1. novembril algas kogu kuu kestev üleeuroopaline teadusfoto võistlus, mis kutsub teadlasi üles jagama teavet oma tegemistest ja kirest teaduse vastu läbi visuaalse materjali. Võistlus toimub Vikipeedias.

1

KARJÄÄRIKOHVIK

10. novembril kell 16 toimub karjäärikohvik Ideelaboris, kus esineb Tartu ülikooli rektor Volli Kalm teemaga «Kogemused, hetkeolud ja visioon». Kohvik toimub inglise keeles.

10

AASTAPÄEV

26. novembril algavad rahvusülikooli 96. aastapäeva üritused. Kell 11 toimub avalik arutelu teemal «Rahvakultuur ja rahvateadused tänapäeva ühiskonnas».

26

9

KONVERENTS

9. novembril toimub Oeconomicumis majandusteaduskonna vilistlaskonverents teemal «Euroopa Liidu toetusrahad Eesti majanduse arengus: senine roll ja tulevik».

17

ÜLIÕPILASPÄEV

17. novembril, 1941. aastal kuulutati Londonis välja rahvusvaheline üliõpilaspäev. Eestis on novembrikuised üliõpilaspäevad muutunud oktoobrikuisteks sügispäevadeks.

NOVEMBER 2015

E	T	K	N	R	L	P	E	T	K	N	R	L	P	E	T	K	N	R	L	P	E	T	K	N	R	L	P	E	T	K	N	R	L	P
26	27	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6